

काव्यमाला ।

—९५७—

श्रीरामभद्रदीक्षितविरचितो

रामचापस्तवः ।

—००—

यन्मूले रघुनन्दनस्य जगतां त्रातेति कीर्त्यङ्कुरो

देवी चार्चति जानकी सविनयं यद्गन्धपुष्पाक्षतैः ।

यत्कोट्या कृतलाञ्छनश्च जलधौ सेतुर्जगत्पावनो

भद्रायास्तु जगत्तयस्तुतिपदं तद्राघवीयं धनुः ॥ १ ॥

यः शत्रुंजयकुञ्जेश्वरशिरःसंघट्टनाकर्कशे

वैदेहीकुचकुम्भपत्रमकरीविन्यासवैज्ञानिके ।

चञ्चत्पञ्चवटीकुटीरजटिलव्यूहाय दत्ताभये

पाणौ कौणपवैरिणो विजयते चापाय तस्मै नमः ॥ २ ॥

दारुण्यप्यवलम्बिते कृतवतः साकेतराज्यश्रियं

कैलिन्यासविधूतगौतमवधूदुःशीलमूलैर्नसः ।

पादस्याक्रमणेन पूतमसकृत्कोटौ गुणारोपणे

चापं चन्द्रवतंसचापमथितुर्देवस्य सेवामहे ॥ ३ ॥

मद्रक्षाकथनेच्छयेव गतया देवस्य कर्णान्तिकं

मौर्व्या मार्गणपक्षपातघटनापारीणया संगतम् ।

कोटौ चामरहेमभूषणमिषात्कीर्तिप्रतापाङ्कुरौ

विभ्राणं करवाणि रावणरिपोश्चापं शरण्यं प्रभोः ॥ ४ ॥

लब्धोन्मेषविशेषभीषणशिखिज्वालाजटालेक्षण-

श्लिष्टाम्बन्तरुष्टरुद्रनिटिलसिग्धं विशुद्धै गिराम् ।

अन्तः संततकाञ्चनाञ्चितशरश्रीमञ्जरीपिञ्जरी-

भूतं भातु पुरः कबन्धमथितुर्ज्याबन्धवामं धनुः ॥ ५ ॥

कल्याणं वितनोतु नः करुणया काकुत्स्थचूडामणे-

श्चापः कोपदुरापरुद्रविकटभ्रूवल्लरीविभ्रमः ।

यत्रोद्धाटितनैटिलेक्षणपुटप्रोद्दामधूमध्वज-

ज्वालावल्लिविडम्बडम्बरमयत्यापिञ्जरा शिञ्जिनी ॥ ६ ॥

कर्षद्दक्षिणपाणिलग्नसशरज्यावल्लिचक्रीकृतं

गृह्णद्दामकराङ्गुलीयकमणिच्छायोल्लसल्लस्तकम् ।

संरब्धस्य निषेदुषो रघुपतेरौलीढभङ्ग्या रणे

धावद्राक्षससैनिकाक्षिविषयं क्षेमाय चापं भजे ॥ ७ ॥

भास्वच्चन्द्रकलाग्रमाशरकुलासृग्लोहिताङ्गं बुध-

ध्येयं चित्रशिखण्डजातघटितं वाल्मीकिकाव्यस्तुतम् ।

मन्दस्यापि मतिप्रदं प्रणमतो बाणं रणे विभ्रते

श्रीरामस्य शरासनाय शिरसि न्यस्ये नमस्याञ्जलिम् ॥ ८ ॥

भद्रं यच्छति पापमत्ति भणितिं दत्ते यशः पुष्यति

प्रागल्भ्यं विवृणोति तस्य नुवति स्वं यो नरः सूक्तिभिः ।

यो देवान्विरुणद्धि विप्रकुरुते विप्रान्निगृह्णाति तं

चापं दाशरथेरिति श्रुतवता संसेव्यते तन्मया ॥ ९ ॥

आस्तामिन्द्रयमादिदिक्पतिकुलं तिष्ठन्तु देवास्त्रयो

देवो वा रघुनन्दनो विहरतु स्वैरं समं सीतया ।

अस्माकं तु शरण्यमस्ति परमं तत्किञ्चन प्राणिनां

कोटिस्पृष्टपयोधिसेतुसलिलैरेनः पुनानं धनुः ॥ १० ॥

अन्ये केलिगृहीतकालियफणारङ्गस्थलीनर्तन-

क्रीडामर्दलवाद्यहृद्यमुनाकल्लोलकोलाहले ।

देवे प्रेम वहन्त्वहं तु कुतुकी काकुत्स्थहस्तद्वयी-

रङ्गोत्सङ्गनटे धनुष्यरिभटाक्रन्दोरुभेरीरवे ॥ ११ ॥

कालव्यालकपालजालघटितस्रग्भारघोरं परे

रुद्रं भद्रतृषाविषादकृतधीलोपा वृथोपासताम् ।

श्रीमच्चामरबद्धमृद्धसुषुमज्यावल्लिकावेल्लितं

दध्यां बुद्धिमहं तु राक्षसचमूहन्तुः प्रणन्तुं धनुः ॥ १२ ॥

धावंधावमबन्धगन्धगजवद्विन्ध्याद्रिवन्ध्याटवी-

कल्पेऽप्यत्र जगत्त्रये सर इव स्नातुं ममेदं मनः ।

नन्वन्विष्यति धन्व मन्वभिजनोत्तंसस्य हंसच्छद-

स्वच्छोद्गच्छदभीशुपेशलशिरोवद्धोच्चलच्चामरम् ॥ १३ ॥

धर्मं निर्मलमाप्नुयामिति तथा विन्देय मन्देतरा-

नर्थानित्यहमत्यये दिवि वधूर्भुञ्जीय मञ्जूरिति ।

ब्रह्मानन्दविधायिनीर्मम पुनः प्रामाण्यवाचामपि

ध्यातव्ये रघुनन्दनस्य धनुषि त्रेधा मनो धावति ॥ १४ ॥

नाहं यष्टुमलं भवामि न घटे दातुं धनान्यर्थिनां

का शक्तिर्मम दृश्यते तपसितुं दुर्निग्रहे मानसे ।

आत्मज्ञानमवाप्नुयामिति तथाप्याराधयेयं गिरा

वाराशिसयधस्मराल्महसो वीरस्य सारं धनुः ॥ १५ ॥

मातुर्गर्भकुटीरमर्भकतनुः संप्राप्य कं प्रायशो

नो जन्मानि कियन्त्यगाहिषि कियद्दुःखं च नाज्ञासिषम् ।

दिष्ट्या संप्रति जायते मम नृणां जन्मात्ययध्वंसने

चापे चन्द्रवतंसचापमथितुर्देवस्य भावः स्थिरः ॥ १६ ॥

वल्गन्मन्दरशैलमूलमुखरक्षीरोदपूरोदर-

क्षिप्तानर्गलनिर्गलन्नवसुधामाधुर्यधुर्या गिरः ।

निर्गच्छन्तु निसर्गवेगविधुतस्वर्लोककल्लोलिनी-

गर्वाः शर्वधनुर्विमर्दनधनुःस्तोत्राय वक्त्रान्मम ॥ १७ ॥

कालोन्मीलदमन्दकुन्दमुकुलस्पर्धानिवद्धादर-

प्रौढोदारपरप्रबन्धरचनापाण्डित्यनाडिधमम् ।

अस्तु प्रस्तुतदुर्घटस्वमहिमस्तोत्रस्य मे त्रस्यतः

खेदच्छेदकृतादरं भगवतश्चापं रुचा बन्धुरम् ॥ १८ ॥

गौरीतातगिरीशमञ्जुलदरीकेलीधुरीणामरी-

वीणोरीकृतवैखरीमधुझरीपारीणरीतिक्रमम् ।

मारीचारिधनुः सरीसृपपुरीनारीजनैरीडितं

सारीकृत्य सरीसरीतु हृदि मे भूरीर्वचोमञ्जरीः ॥ १९ ॥

चित्रस्वीयचरित्रचिन्तनसुधाकृष्टाय तुष्टूषवे

मह्यं स्निह्यतु दातुमुक्तिमवनीपुत्रीशमित्रं धनुः ।

श्लाघान्दोलितचन्द्रचूडमकुटीविभ्राम्यदभ्रापगा-

पाथःपातगृहीतगर्वगिरिजानेत्रान्तपात्रीकृताम् ॥ २० ॥

पापार्थस्मरणेन जातु जनितं पापं कृपापक्ष्मलो

गौरीकान्तशरासनान्तकधनुर्दूरीकरोतु [द्रुतम्] ।

नैवं चेत्कथमेष भीषणदवज्वालाकरालाटवी-

विक्राम्यद्भवचक्रनिग्रहविधौ प्रागल्भ्यमभ्येतु मे ॥ २१ ॥

शस्त्राचार्यभुजंगभूषणधनुर्भङ्गप्रसङ्गश्रव-

प्रादुर्भूतरुषः कराद्भृगुपतेर्यद्रुहति प्रेयसि ।

ईर्ष्यारोषकषायिता दरदलत्कहारगर्भश्रियो

जानक्या निहिता दृशो हृदि वयं तत्कार्मुकं कुर्महे ॥ २२ ॥

सङ्घीभूय कुतूहलेन गगने स्थित्वा मुहुः पश्यतां

संतानद्रुमपुष्पवृष्टय इव स्वर्गौकसां दृष्टयः ।

यत्र क्षत्रियकण्ठलाविपरशोर्वीरादुपात्तेऽपत-

न्कुर्यामुत्तरकोसलेन्द्रधनुषे तस्मै प्रणामाञ्जलिम् ॥ २३ ॥

हेलाकालमुहुर्गृहीतकमलाचेलान्तदृश्यस्तन-

श्रीखण्डद्रवमुद्रिताच्युतकरस्पर्शस्फुरत्सौरभम् ।

शश्वद्गुष्पतिलम्भसंभवमनःशर्मण्यधर्मे मम

प्रावण्यं प्रणुदेद्विदेहतनयाप्राणेशबाणासनम् ॥ २४ ॥

त्रासोद्भ्रान्तशकुन्तसंततिजवव्याधूतचूताटवी-

शाखाशेखरमञ्जरीपरिगलन्माध्वीनिषिक्ताध्वनि ।

गोदावर्युपकण्ठसीम्नि कुहनागोकर्णहृत्त्यै गुणं
यस्यारीरणदीश्वरो रघुभुवां तद्धन्व मन्ये गतिम् ॥ २५ ॥

पश्चात्पश्यति वाणपातचकिते शश्वन्निवृत्त्याननं
विद्राणे कुहनामृगे विकिरितुं वाणो यदारोपितः ।

देवेन श्रवणान्तकृष्टकपिलज्यावल्लि तत्कार्मुकं
केकागर्भितकण्ठकाननशिखिप्रेक्षापदं पातु नः ॥ २६ ॥

वेगभ्रंशितवृक्षनीडविहगव्यागीर्णविद्रावित-
क्रीडद्रोहितपङ्क्तिः दर्भकवलव्यावृत्तमत्तद्विपम् ।

द्रागुत्थापितसुप्तकेसरि जनस्थाने खरायोधने
ज्याघोषं जहति प्रभोर्धनुषि मे चेतो मुहुर्धावति ॥ २७ ॥

वीर्योत्सिक्तस्वरप्रयुक्तसमरप्रक्रान्तचक्रभ्रमी-
चञ्चत्काञ्चनपञ्जरोदरचरश्रीरामकीरार्भके ।

धावत्येव मनो विनोदरसिकं दिक्षु प्रविक्षितया
विष्वग्घटितहेमपट्टकपिशे चापे रुचा पेशले ॥ २८ ॥

त्रासोल्लासविलोललोचननदीपर्यन्तनिर्यन्मृगी-
घासग्रासनिरासशासनगिरा ज्यागर्जितेनोर्जिते ।

कीशाधीशविनाशसाशयशरव्यामोक्षभीमोद्यमे
श्रीमद्रामशरासने सरति मे भद्राय भद्रा मतिः ॥ २९ ॥

तद्दिग्भागानिविष्टदृष्टिमचिरव्यापन्नदोर्विक्रमं
चेतःस्फीतभयप्ररोहमुदितप्रत्यङ्गरोमोद्गमम् ।

उद्यद्गद्गदकण्ठनादमुरसि द्राङ्न्यस्ततीक्ष्णाशुगं
कुर्वद्वालिनमाहवे भगवता कृष्टज्यमीडे धनुः ॥ ३० ॥

चञ्चच्चामरदामरश्मिहसितैर्व्याप्तोदरौदन्वत-
त्वङ्गुत्तुङ्गतरङ्गगर्वगरिमप्रध्वंससंसूचनम् ।

कोदण्डं कलिखण्डनाय कलये रामस्य भीमस्य त-
त्क्षिप्तोद्दीप्तशराग्रजाग्रदनलज्वालाकरालाम्बरम् ॥ ३१ ॥

यन्मौर्व्यामिषुमोचनाय जलधावास्फालितायां प्रभो-
 रङ्गुल्या चिरकालविस्मृतमहीकन्याकुचस्पर्शया ।
 टङ्कारो निरुणद्धि कर्णविवराण्यन्यानि दिग्दन्तिनां
 शुण्डादण्डमुखेन गाढपिहितात्तन्मे शरण्यं धनुः ॥ ३२ ॥
 वेलाशैलगुहाविहारिवनकर्यादानमोदाकुल-
 कामद्गीमविलासकेसरिमुखव्याकर्षणैकक्षमम् ।
 तारज्यारवमुद्वमद्रचयितुं भव्यं शरव्यं पयो-
 राशिं मे शिवलम्भकं भवतु तद्देवस्य तावद्धनुः ॥ ३३ ॥
 कालीयानकरालकण्ठनिनदन्यक्कारलीलासख-
 ज्याकर्षस्तनितात्तगन्धचकितक्रन्दद्दिशादन्तिनि ।
 गर्जन्निर्झरिणीशतर्जनदशानिर्यच्छरे धीरियं
 सीताकान्तकरान्तकेलिसदने काण्डासने खेलति ॥ ३४ ॥
 पारावारतटीकुटीरविटपिस्त्यायत्कुलायस्थित-
 श्येनोड्डीनविधानकेलिरसिकज्याघोषणाघोरया ।
 वारिप्रेरितसायकायतशिखाचक्रत्रुटन्नक्रया
 भास्वद्वंशवतंसचापलतया नूनं मनो नन्दति ॥ ३५ ॥
 वन्दे कार्मुकमीशकार्मुकभिदो वीरस्य यस्मिन्रुषा
 कल्पान्तानलकल्पमब्धिहतये बाणाग्निमुन्मुञ्चति ।
 कन्थादाहधिया करेण ममृशे चूडानदी शंभुना
 पीठप्लोषविशङ्किना च विधिना स्पृष्टा पयःकुण्डिका ॥ ३६ ॥
 ज्यामौख्यविदार्यमाणनदराट्पर्यन्तगिर्यन्तरं
 स्थैर्यौदार्यनिवार्यमेरुमदमत्यैश्वर्यकार्यार्थिनाम् ।
 पर्यन्तार्णववार्यजीर्यदिषुचर्याश्वर्यधुर्यं नम-
 स्कुर्यामर्यमवंशजार्यकरयोः पर्यायधार्यं धनुः ॥ ३७ ॥
 ज्याविद्धेपुसमिद्धपावकशिखासंनद्धगाढोद्धत-
 क्रीडद्वाडवपीडनाचटचटाकुर्वाणसर्वाण्डजात् ।

अब्धेर्लब्धतरङ्गमङ्गलमृदङ्गारावधारावता-

त्सीतावल्लभचापवल्लिरुदयल्लीलामतल्लीसखी ॥ ३८ ॥

मौर्वीविद्धशराग्निदग्धकमठीपाठीनगाढोल्लुठ-

त्कल्लोलोद्भटपूरपूरणरणत्पर्यन्तगिर्यन्तरे ।

अप्राप्तप्रतिबिम्बडम्बरवपुःसिन्धौ कबन्धद्विषः

कोदण्डं गुणमण्डितं मम शुचः स्यात्खण्डने पण्डितम् ॥ ३९ ॥

ज्याविक्षिप्तपृषत्कवलादनलकाथोद्भवहुहुद-

क्षारक्षीरधिपाचिताचिततिमिक्रव्यग्रहव्यग्रया ।

त्रासत्यक्तनिवासमब्धिजठरादूरे वधूरेखया

साकं कैकसलोकसाकलितवद्देवस्य सेवे धनुः ॥ ४० ॥

लङ्कातङ्कविशङ्किशंकरगिरिप्रक्षोभिरक्षोऽभितो-

निक्षिप्ताप्तनिशाटपाटनपटुस्फोटप्लवङ्गच्छटे ।

विष्वग्विष्वणदिष्वरिष्ववतरज्जन्ये रजन्येधिते

मन्ये धन्व शमन्ययाय(?) हृदये मान्यस्य धन्विप्रभोः ॥ ४१ ॥

नन्दनिर्जरवृन्दमुक्तकुसुमैः सुग्रीवविग्रीकृत-

प्रक्रान्ताहवकुम्भकर्णदुरवापामन्दगन्धग्रहैः ।

सामोदं मनसा मनूद्वहधनुर्ज्याटंक्रियान्धोरग-

द्वन्द्वान्योन्यदुरीक्षकेलिविरसाधोलोकमालोकये ॥ ४२ ॥

सक्रोधप्लवगाग्रणीनखरदश्रेणीनिकृत्तश्रवो-

न्नासत्रासदकुम्भकर्णवदनव्यालोककालोचितम् ।

कर्तुं योऽक्षिसहस्रमीलनमलं नासीत्तदा सीदत-

स्तस्येन्द्रस्य मनोरथप्रदशरं चापं प्रभोश्चिन्तये ॥ ४३ ॥

हेषामश्वगणस्य बृंहितमिभव्यूहस्य चक्रक्रम-

कैकारं रथमण्डलस्य समरे क्ष्वेलां भटानामपि ।

भेरीभाङ्कृतिमायुधव्यतिकरध्वानं पृथङ्मागध-

स्तोत्रोद्धोषमपि ज्यया परिभवद्देवस्य वन्दे धनुः ॥ ४४ ॥

एकं देहभृतामुभे हुतभुजस्त्रीण्यामयानां प्रभो-

श्रत्वारि द्रुहिणस्य पञ्च विषमापाङ्गस्य षट् शाङ्करेः ।

सप्त त्रीणि च रावणस्य फणिनां पत्युः सहस्रं तुद-

ज्ज्यानादेन शिरांसि संयति धनुर्यातुद्रुहः पातु नः ॥ ४५ ॥

शाक्रं स्मारय चाण्डिकं विकलय ब्राह्मं समुत्सारय

स्कान्दं तर्जय यानमित्यधिरणं यत्क्रीडति ज्यास्वनैः ।

तूर्णं विस्मितसिद्धचारणगणप्रस्तूयमानस्तव-

व्याप्ताशेषदिशे नमोऽस्तु धनुषे सप्ताश्ववंशप्रभोः ॥ ४६ ॥

नश्यन्निद्रमहापुमांसि नटनक्रीडाचलकौञ्चभि-

द्वाहाञ्चत्तनुरूहि सुम्मदमनायानाहितकुन्धि च ।

सीदत्कुम्भिककुम्भि सिद्धपरिरम्भारम्भियोषिन्ति खे

कुर्वाणं गुणटंकृतानि समरे कोदण्डमीडे विभोः ॥ ४७ ॥

यन्मौर्वीनिनदे निरुन्धति युधि द्यावापृथिव्यन्तरं

दृग्भिर्द्वादशभिर्विलोक्य शिखिनो यानस्य नृत्तं पुनः ।

षड्भिः स्तौति गुहो मुखैः प्रियतमापर्यायपीताधरैः

सीतान्तःपुरधन्व तन्मृडजटाशीतांशुवक्रं भजे ॥ ४८ ॥

स्वं पाशाङ्कुशदन्तमोदकधृतौ दोष्णां चतुष्कं दिश-

न्हेरम्बो निजवल्लभामभिमृशन्काञ्चीपदे शुण्डया ।

कर्णौ च्छादयितुं विषीदति चिराद्दोरन्तरासंभवा-

द्यज्ज्याघोषविजृम्भणे युधि धनुस्तद्राघवीयं भजे ॥ ४९ ॥

यद्धोषप्रथमप्रबोधितरमाप्राणेशवामेक्षण-

च्छायामीलितनाभिपङ्कजकुटीगर्भस्थितोऽप्यञ्जभूः ।

कर्णैरष्टभिरात्मनोऽप्यकलितामेवाध्यगीष्ट त्रयीं

नद्धं तेन गुणेन राघवधनुर्विद्येत हृद्येव नः ॥ ५० ॥

कल्पापायवितर्ककर्कशहरव्यामुक्तभीमध्वनिं

व्यामृष्टान्तरविन्ध्यकन्दरशिलाविष्टब्धदुष्टद्विपम् ।

ज्याघोषक्षणमक्षिपत्किल विधिर्यस्य त्रसद्भारती-

जिह्वात्यागगृहीतकण्ठवसतिस्तद्रामचापं भजे ॥ ५१ ॥

कल्पान्तक्षणवद्धकौतुककरप्रस्फालितोरूत्पत-

द्भर्गोन्मुक्तमहाद्वहासपरुषज्याघोषविप्रो..... ।

.....शार्ङ्गभृतः सुखेन वहता लघ्वीभवन्तीं तनुं

चक्रीन्द्रेण कृतस्तवं युधि विमोश्चापं शरण्यं मम ॥ ५२ ॥

संवर्तव्यतिषङ्गभङ्गुरकूपभ्रूभङ्गगङ्गाधर-

क्ष्वेडाचण्डिमगर्वखण्डननिजज्यानाददीनात्मनि ।

व्यालेन्द्रस्य दृशां सहस्रयुगले पातालवास्तव्यया

प्रस्ताव्यस्तवविस्तरं जनतया नाथस्य चापं भजे ॥ ५३ ॥

काकुत्स्थस्य धनुस्तदेव कलये गर्जासृजा यज्ज्यया

वाधिर्ये भुवनत्रयस्य जनिते का मेऽस्तु का मेऽस्त्विति ।

बाणोत्खण्डितयातुवीरसुरवाग्गुम्भेन मामेहि मा-

मेहीत्यप्सरसां वचांसि च समं कुण्ठीभवन्ति द्यवि ॥ ५४ ॥

अव्यादव्ययदीव्यदाशुगजवव्याधूतदिव्यापगा-

नव्याल्लव्यवसृप्तभव्यमधुपव्याजाभ्रसेव्याम्वरम् ।

क्रव्यादव्यथनोत्थनौव्यरुधिरव्याप्ताजि कव्युक्तिभि-

र्व्यङ्ग्यश्रयपसव्यसव्यभगवत्पाणिव्यवस्थं धनुः ॥ ५५ ॥

दुर्लङ्घाशरसङ्घसङ्गरपरिक्रामद्धनूमल्लल-

ल्लाङ्गलाग्रनियन्त्रितप्रतिभटक्रव्यादरोदध्वनिः ।

यज्ज्यागार्जितपूर्णकर्णविवरैर्नामानि वैमानिकैः

शर्मार्थं नमिकर्म धार्मिकविभोस्तत्कुर्महे कार्मुकम् ॥ ५६ ॥

खङ्गान्पातयतः शरान्विकिरतः शक्तीस्तनौ मुञ्चतः

पद्भ्यां मृदति मुष्टिना घ्नति तलेनाविध्यति द्वेषिणः ।

उत्साहं जनयत्प्रभञ्जनसुते तत्साधु भूयो रणे

ज्यानादै रघुनाथकार्मुकवरं शर्माणि निर्मातु नः ॥ ५७ ॥

एकद्वान्वपुषा दृशा त्रिचतुरान्पादाहतैः पञ्चषा-
न्सप्ताष्टान्करताडनैर्नवदशाञ्जानुप्रहारैररीन् ।

युद्धे द्रावयता कृतं हनुमता चण्डाट्टहासध्वनिं
ज्यानादेन विवर्धयद्रघुपतेश्चापं भजे संपदे ॥ ५८ ॥

आढ्यंभावुकमर्चिषा सरभसान्धंभावुकारातिना
स्थूलंभावुकहर्षवानरचमूदृष्टिप्रियंभावुकम् ।

तत्पायाद्धनुरुत्पतिष्णुविशिखं वर्धिष्णुघण्टारवं
रोचिष्णुज्यमलंकरिष्णु समरं वर्तिष्णु हस्ते विभोः ॥ ५९ ॥

कालीकेलिकरालमांसलरणक्षमाधूलिपालीजल-
क्ष्वेलापेतवलीमुखालिकवलीकालिव्यलीकच्छिदम् ।

खेलन्तं गलदर्यरालकुरलाधारालटक्कज्जलं
कालव्यालकुलीनकालियनिभं चापं विभोः शीलये ॥ ६० ॥

द्राङ्गिश्चूषितरक्तबीजरुधिरप्राग्भारधारामिल-
च्चासुण्डामुखमण्डलोदरचलज्जिह्वालताह्वायिना ।

विद्धारित्रजविस्त्रविस्त्रवदसृग्व्याप्तेन दीप्तौजसा
चापः साभरणः शरेण स रणे पायादपायात्प्रभोः ॥ ६१ ॥

यत्क्षिप्तैरिषुभिर्गृहीतशिरसामायोधने रक्षसां
सद्यः स्वर्गमुपेयुषां सुरवधूतुङ्गस्तनालिङ्गिनाम् ।

वाग्भिर्मन्मथकेलिगद्गदगिरां प्राचीनवैरत्यजां
प्रक्रान्तस्तुति मे चकास्तु हृदये तद्राघवीयं धनुः ॥ ६२ ॥

स्वर्गस्त्रीग्रहणाद्भयं विदधिरे ये यातुधानाः पुरा
तैरेव स्वविमुक्तबाणदलितग्रीवैर्दिवं प्रापितैः ।

स्वैरं हारयदप्यमर्त्ययुवतीरेषा ममैषा ममे-
त्यारब्धस्तुति हृष्यता वलजिता तद्रामचापं भजे ॥ ६३ ॥

रोषश्लेषखराक्षराक्षसचमूपादातदातद्रुत-
क्रोशत्कीशभयापयानपरमज्याघोषघोषद्दिशम् ।

चापं तापनिविष्टविष्टपमनःशोकान्तकान्तक्रियं

रक्षत्वक्षकुमारमारणमहादूतस्य धन्विप्रभोः ॥ ६४ ॥

नाराचक्षतयातुवीरवरणव्यापारिपौरंदर-

स्थानस्त्रीजननिस्तलस्तनतटीपाटीररेणूत्करैः ।

अश्यद्भिः शिशिरांशुरश्मिभिरिव स्फारअमीवारितै-

रप्राप्ताटनि ताटकारिपुधनुः पापानि मे पाटयेत् ॥ ६५ ॥

भक्षालम्पटकङ्कसङ्घचटुलत्रोटीविघट्टनुट-

द्रक्षःकोटिकरोटिकोटिरटितप्रोद्धाटितकूरते ।

युद्धे विद्धपतद्धयद्विपतनूविसंसिविसामिषा-

कृष्टक्रोष्टुनि विष्टपत्रयपतेः क्रीडत्तदीडे धनुः ॥ ६६ ॥

घण्टाचण्डनिनादमण्डितनिजज्यानादनानादल-

व्योमः स्थेमैविधायकायतकुशीनीकाशनैकाशुगम् ।

चापं तापविलोपदायि भजतां ध्यायामि मायामृग-

प्राणप्रीणितबाणरिङ्खणगुणालंकारि लङ्कारिपोः ॥ ६७ ॥

हस्ते दाशरथेर्दिशो गुणरवैर्भक्ताय भद्रं द्विषा-

माटोपं मरुतां भयं हरिचमूं जेतुं रणे वैरिणः ।

भाति प्राति ददाति दाति हरति प्रीणाति जानाति य-

त्तद्वाञ्छामि च पूजयामि च धनुर्ध्यायामि च स्तौमि च ॥ ६८ ॥

चक्षुर्लक्षितलोकरक्षि तरुणक्षीवामरैणेक्षणा-

द्राक्षेक्षुद्रवमाक्षिकाक्षिपवचः संधुक्ष्यमाणस्तवम् ।

अक्षीणाक्षमराक्षसक्षयविधारूक्षेषुविक्षेपणं

स्यादैक्ष्वाकऋभुक्षपक्ष्यमशुभक्षोदैकदक्षं धनुः ॥ ६९ ॥

अक्षुभ्यन्मरुदक्षिवीक्षितरणक्षीवर्क्षकीशाक्षय-

क्ष्वेडाधुक्षणदक्षिणक्रियमृभुक्ष्यस्त्रेण भिक्ष्योपमम् ।

रक्षस्तत्क्षणशिक्षणक्षमशरक्षेपक्षरज्यास्वन-

क्षुण्णक्षेमफणीन्द्रचक्षुरवतादैक्ष्वाकपक्ष्यं धनुः ॥ ७० ॥

१. 'वर्तुलं निस्तलं वृत्तम्' इत्यमरः. २. स्थामन्शब्दो नास्तीति केचित्. तन्मते स्थेमेति पाठ्यः.

कान्त्या क्षेपयतीन्द्रकार्मुकमदं मन्दांश्च सेनाहरी-

ञ्ज्याघोषेण दुरासदं प्रथयति स्वं रक्षसां च व्यथाम् ।

बाणं प्रापयति द्विषो यदपि तान्स्वर्वारिवामश्रुवां

संग्रामे तदुमेशचापमथितुश्चापं शुभायास्तु नः ॥ ७१ ॥

वन्दे मन्दरशैलकन्दरकुटीवास्तव्यजायापति-

श्रद्धाभक्तिकृताभिधाजपविधेरीशस्य शस्यं धनुः ।

यज्यारावभरावकर्णनदशासातङ्कलङ्कावधू-

गर्भस्त्रावहृतास्रवासववधूबन्दीपुरन्ध्रीनुतम् ॥ ७२ ॥

तैन्वानन्तरशिञ्जिनीरवकिरा शक्रायुधस्य भ्रमं

तन्वानं दिवि देवदानवततेरालोकयन्त्या रणम् ।

मन्वानं शरणार्थिनामभिमतं यच्छेयमित्यन्वहं

मैन्वानन्त्यवदन्वयोदधिमणेरन्वेमि धन्वेशितुः ॥ ७३ ॥

पाणिच्छादितकर्णपत्ति भयभृत्सूतावसीदद्रथं

दूरभ्रान्ततुरङ्गमङ्कुशशिखादुर्वारवेगद्विपम् ।

लङ्कानाथवरूथिनीं विकलयत्तारेण घोरेण च

ज्यानादेन रणे धनुर्भगवतो जागर्तु भद्राय नः ॥ ७४ ॥

सक्रोधं दशकन्धरेण सभयं रक्षोभटानां गणैः

साश्चर्यं कपिसैनिकैः सकुतुकं गन्धर्वविद्याधरैः ।

सश्लाघं च विभीषणेन सजयाशंसं च सौमित्रिणा

दृष्टं शक्रसुतद्विषा युधि धनुर्विष्फार्यमाणं भजे ॥ ७५ ॥

कालीयप्रतिवंशविंशतिभुजालंकारलङ्कापुरी-

नाथक्रोधनिरोधसाधनकलाधौरेयधीरध्वनिः ।

जीवा यस्य वयस्यतामुपगतैवायस्यतो रक्षसां

शिक्षायै कलुषक्षयाय भवतात्तद्रामचापं मम ॥ ७६ ॥

१. क्षेपयति निरासयति; अन्यत्र क्षिप्रान्करोति. २. प्रथयति कथयति; अन्यत्र पृथुं करोति. ३. प्रापयति गमयति; अन्यत्र प्रियान्करोति. ४. तन्वा मूर्त्या, अनन्तरान् निविडान्, शिञ्जिनीरवान् किरन्त्या. ५. मनोः राज्ञः आनन्त्यवान् अन्वयः.

युद्धे यद्गुणघोषणानिशमनप्रोन्मीलदीर्घ्यामिथः-

श्लिष्यद्वन्तपरम्पराकटकटाकारातिघोरैर्मुखैः ।

पौलस्त्ये दशभिः प्रदर्शितवति क्रोधं वरो धन्विनां

श्लाघ्यस्यामुमुदे रिपोरुपगमात्तच्चापमर्च्यं मम ॥ ७७ ॥

प्रत्यग्रप्रणयापराधसमयानानन्दमन्दोदरी-

पादाम्भोरुहताडनैरपि सुखाकुर्वद्भिरप्रस्तुतान् ।

कुर्वद्भर्वितराक्षसेश्वरशिरःस्तोमान्निरस्तोपमा-

ञ्ज्यावलिस्तनितेन राघवधनुर्धूनोतु दैन्यं मम ॥ ७८ ॥

मा युद्धे प्रवृत्तो मदुज्झितशरैर्मा तेऽसवो विस्रस-

न्मा रुद्रं हृदि विस्रभः शरणितं मा ते रुचज्जाल्मता ।

इत्याहेव दशास्यमाहवमहीवास्तव्यमस्तव्यय-

ज्यानादेन यदानयेदभिमतं तद्रामभद्रायुधम् ॥ ७९ ॥

स्यादैक्ष्वाकसमीकविभ्रमसखं चापं मम श्रेयसे

यस्य ज्यानिनदस्तनूकृतदशग्रीवादृहासो रणे ।

लङ्कोद्याननिरुद्धमुग्धवसुधाकन्याकपोलस्थली-

रोमाञ्चव्यतिषङ्गमङ्गलसमारम्भैकभेरीरवः ॥ ८० ॥

कुप्यन्मातलिनुन्नवाहनवहत्संकन्दनस्यन्दना-

क्रामच्चक्रसमुत्थभूमिरजसामोघेन मोघा दृशः ।

विभ्राणस्य दशाननस्य वधिरीभावं श्रवोर्विंशतौ

कुर्वज्ज्यारसितेन कोसलपतेः कोदण्डमीडे रणे ॥ ८१ ॥

कल्पान्तोद्भटचण्डमारुतजवप्राग्भारसंघट्टन-

क्षुभ्यन्नीरदगर्भनिर्भरमिलन्निर्घोषघोरश्रुतिम् ।

ज्यानादं निशमय्य यस्य विवशश्चक्राम मन्दोदरी-

कान्तः शान्तमदो मृधे स जगतां नेतुर्धनुः पातु नः ॥ ८२ ॥

वैरिक्षारितशक्रविक्रमकथानीशानदाशानन-

श्लाघालाघवखिन्नकिन्नरवधूहर्षप्रकर्षप्रदम् ।

घोरज्यारसितेन मानवपतेः कुर्वे धनुर्वेधसा

गेयं सायकभूषमेष मनसि क्षेमाय भीमायतम् ॥ ८३ ॥

लङ्कानाथनिमाथनाथनविधापर्यायपर्यापित-

द्गीर्वाणीमुखवाद्यवाद्यपटुतादुर्वारमौर्वीरवम् ।

वक्रप्रक्रमदुष्टदिष्टदमनं शक्रायुधप्रक्रिया-

निष्णातं रघुमल्लवल्लभधनुर्मुष्णातु तृष्णां मम ॥ ८४ ॥

मौर्वीकर्षणमण्डलीकृतिवशादुर्वीकुमारीपतेः

प्राप्तायाम्बररत्नबिम्बतुलनां सङ्ग्रामरङ्गाङ्गणे ।

दुर्दान्ताशरनाथदुर्दमभुजावीर्याम्बुसंशोषणीं

नाराचद्युतिमञ्जरीं विकिरते चापाय तस्मै नमः ॥ ८५ ॥

चेतश्चातकपोतकल्पचलितानल्पामरालोकित-

श्रीमद्रामशरीरनीरदशचीनाथायुधे धन्वनि ।

पङ्क्तिस्कन्धशरप्रबन्धदलनाधौरंधरीबन्धुर-

ज्याविद्धेषुविमर्ददुर्दिनहरिचक्रे मम क्रीडति ॥ ८६ ॥

दृष्यद्राक्षसराजविंशतिभुजीराजीवनालावली-

लावार्धेन्दुमुखेषुमोचनविधिव्याकृष्टमौर्वीरवे ।

रन्ध्रं रुन्धति स्वस्य भिन्दति भृशं कुम्भांश्च दिक्कुम्भिनां

तुष्टास्तुष्टुविरे पुरायममरास्तं नौमि चापं विभोः ॥ ८७ ॥

चण्डीनाथबलीकृतानि चटुलभ्रूवल्लरीकिंकरी-

भूतामर्त्यकुलानि मृत्युविमुखीकारादृहासानि च ।

नाराचेन निराचिकीर्षु समरे शीर्षाणि लङ्कापते-

मारीचारिकराजचारि महता भावेन सेवे धनुः ॥ ८८ ॥

कल्पान्तोद्भटकालरुद्रवदनव्यादानकेलिस्फुर-

दंष्ट्राविक्रमगौरवक्रमगलग्राही जिताहीनिषून् ।

मुञ्चन्पञ्चशरार्तिकीर्तितपरस्त्रीनामनानामुखे

पौलस्त्ये रघुवीरहस्ततुलितश्चापोऽस्तु नस्त्राणदः ॥ ८९ ॥

यज्ज्यावल्लिविमुक्तशंकरजटाचन्द्राभवक्त्राशुग-

च्छिन्नभ्रंशितपङ्क्तिरन्धरशिरोमुण्डावलीताण्डवे ।

वेतालाः करतालयन्ति विविधं गायन्ति गोमायवः

पश्यन्ति त्रिदशाश्च कश्चन विभोश्चापः स मे पालकः ॥ ९० ॥

पौनःपुन्यविलूनपातितनटत्पौलस्त्यदोर्मस्तक-

श्रेणीदर्शनभीतसिद्धवनिताप्रोन्मुक्तसंदर्शनम् ।

दूरद्रावितरौद्रराक्षसचमूनाथश्रवोदुःश्रव-

ज्यानादं जगदीशचापमगदीकर्तुं प्रवर्तेत नः ॥ ९१ ॥

दंष्ट्राभ्रुकुटिभीमवक्त्रदशकक्रोधाट्टहासप्रभा-

निष्पिष्टस्मयहारयष्टिनि दशग्रीवस्य बाह्वन्तरे ।

विस्रम्भानुपलम्भकं स्वनुदधज्जम्भारिकौतूहलं

नाराचान्निखनद्रणे रघुपतेराराधयामो धनुः ॥ ९२ ॥

मुष्टीमुष्टि तलातलि प्रचलितं क्रव्यादशाखामृग-

व्यूहस्याहवमैहलौकिककथाप्रस्तारविस्तारकम् ।

दृष्ट्वा कष्टमिति त्रिविष्टपजने शंसत्यरं साधयं-

स्तत्कामं शरकृत्तरावणवपुश्चापो विभोर्मे गतिः ॥ ९३ ॥

शश्वन्नश्वरजीवितेश्वरमुखश्रीदृश्वविश्वामरी-

निश्वासश्वसनश्वयद्भुजमहो वैश्वानराश्वेडितम् ।

पूर्वं दुर्वहशर्वपर्वतभृतो निर्वाप्य गर्वं द्विषः

कुर्वत्सर्वसुपर्वनिर्वृतिमवेदौर्वीसुतेशं धनुः ॥ ९४ ॥

पौलस्त्योपरमे परस्परबलग्राहावहेलाग्रह-

व्यग्रोदग्रवलीमुखावलिमुखव्यालोलकोलाहले ।

भूकन्याकमनैकपाणिनलिनन्यासेन धन्याटनि-

श्चापस्तम्भितशंभुकङ्कणनिभः शर्माणि निर्मातु नः ॥ ९५ ॥

सिद्धस्त्रीमुखवद्धहासचपलत्वङ्गत्प्लवङ्गच्छटा-

वक्त्रानुक्रियमाणकौणपतरुण्याक्रन्दितप्रक्रमे ।

युद्धान्ते धनुरिद्धमुद्धतदशग्रीवान्तवान्ताशर-

स्थैर्ये हन्मम रामभद्रकरभृत्कोटीकमाटीकते ॥ ९६ ॥

गृह्णद्रामकरारविन्दनखरश्रीपुञ्जमिश्रान्तरा-

मश्रान्तं परिचिन्तये हृदि धनुर्वल्लीं रुजाशान्तये ।

लङ्कानाथनिपातजातकुतुकव्योमाङ्कसङ्घीभव-

द्गीर्वाणीरमणीयगीतिसरणीनिष्पन्नपुष्पामिव ॥ ९७ ॥

माद्यद्यातु विभिद्य यद्युधि शरैरामोद्य विद्याधरी-

स्तद्वक्रोद्यतगद्यपद्यनुतिभिः सद्योऽभवद्योजितम् ।

धन्व द्योमणिवंशनद्यधिपतिप्रद्योतिशीतद्युते-

देवाद्यस्य तदद्य हृद्यनुपमां विद्यां प्रदद्यान्मम ॥ ९८ ॥

बाणाशीविषशीर्णशीकरदशीभूतान्बुराशीडितं

जन्यं शीतलशीलशालिरघुभूशीतांशुशीघ्रोद्यतम् ।

वाताशीशवशीकृतश्रि दशशीर्षाशीःकशीयस्त्वकू-

त्क्रव्याशीकुलशीधुशीलनहरं चिन्वीत चापं वचः ॥ ९९ ॥

चञ्चत्कुण्डलगण्डकाण्डरुहभूवाङ्गण्डलीवर्णितं

तद्ब्रह्माण्डकरण्डखण्डनगुणोच्चण्डस्वनालंकृतम् ।

चण्डीशानशिखण्डखण्डशशभृत्पाण्डित्यवैतण्डिकं

मार्ताण्डान्वयमण्डनस्य हृदि मे कोदण्डमाहिण्ड्यते ॥ १०० ॥

बाणः श्रीरमणो गुणः फणिपतिर्लक्ष्यं पुराणां त्रयं

वोढा धूर्जटिरेव यस्य विसवत्तद्येन लूनं धनुः ।

तेन श्रीरघुवीरबाहुयुगलेनारोपणीयं रणे

यत्कृच्छ्राद्भवति श्रियं दिशतु मे तच्चापमुच्चावचाम् ॥ १०१ ॥

ये स्निह्यन्ति तपस्विनः कथमपि प्रत्याहृतैर्मानसै-

र्ये वैते विषयानुरक्तमनसो द्रुह्यन्ति नक्तंचराः ।

यल्लीलाव्यपनीयमानतमसः स्वर्यान्ति तेऽपि द्वये

तत्पुण्यं शरणीकरोमि धरणीकन्यापरिण्यो धनुः ॥ १०२ ॥

पुष्यक्षकभोगविभ्रमजुषां येषामभूत्कन्दुक-

क्रीडाकौतुकहेतुरद्रिरभवच्च(तुलश्च)न्द्रार्धचूडामणेः ।

मौर्व्यै दुर्विनमं दशाननभुजैस्तैरेव शैवं धनु-

र्भङ्गुर्धन्व विभोः शरण्यमुररीकुर्यामुपर्यायुषे ॥ १०३ ॥

कण्ठं रुन्धति भैषजेन महतामच्छिद्यमाने कफे

मार्गालाभपरिप्लवेन मरुतां संधौ तनोःस्रुध्यति ।

तामुल्लिख्य दशां विषादविवशं चेतः सुखावाप्तये

चापे दाशरथेर्विषण्णजगतां बन्धाविदं धावति ॥ १०४ ॥

यावत्पावकपुञ्जपिञ्जरदृशो हस्तव्युदस्तायुधा

रुन्धि च्छिन्धि जहीति भीतिदगिरो नृत्यन्ति मृत्योर्भटाः ।

तावद्धावतु चित्तमुत्तमगुणाकल्पे ममाल्पेतर-

क्षेमस्थेमकरे शरासनवरे रामस्य नाम स्वयम् ॥ १०५ ॥

यावद्भीषणवेषकालमहिषग्रीवासमालम्बिनी

घण्टा चण्डमुदञ्चयत्यनुपदं नादं जवादम्बरे ।

तावद्धावितदूतपातचकितव्यावृत्तकीनाशया

मौर्वीटंक्रियया भयं शमयतामौर्वीसुतेशं धनुः ॥ १०६ ॥

एषा दक्षिणतो दिगस्तु महतो यस्यां पथो नावधिः

पान्थास्तत्र चरन्तु येषु भयदा भ्राम्यन्ति याम्या भटाः ।

तेभ्यः पातकिनां व्यथा भवतु या शक्या न सोढुं नृणां

का भीतिर्मम यस्य शर्मणि धनुर्जागर्ति सीतापतेः ॥ १०७ ॥

यत्तेजस्यति कीर्तिकाम्यति युधि प्रह्वान्कुमारीयति

प्रासादीयति देवहस्तकमले भासेन्द्रचापायते ।

रत्नैः पर्वसु लोहितायति भृतैः शब्दायते च ज्यया

तन्नः पातु नमस्यतो रघुपतेश्चित्रीयमाणं धनुः ॥ १०८ ॥

कल्पत्यर्थिनि कालिकाति रसिते कालाभियत्योजसि

स्थैर्ये मेरवति श्रिते पितरति श्रीराघवे यायति ।

यच्चाप्यर्यमणत्यबोधतमसि द्वीपीनति द्विण्मृगे

चापेऽस्मिस्तपनीयपट्टघटिते कुर्मो नमः कर्मताम् ॥ १०९ ॥

योऽपास्यन्नपि मार्गण[ानभिमतं] दत्ते जनायार्थिने

स्वीकुर्वन्नपि वक्रिमाणमधिकं यः सद्गुणालंकृतः ।

यः श्रीमानपि शश्वदीश्वरकरालम्बेन मध्येकश-

स्तं चापं चलचामराञ्चितशिखं स्तुध्वं खरध्वंसिनः ॥ ११० ॥

पुत्रेणेव शिलीमुखेन ऋजुना सज्जाययेव ज्यया

रज्ज्यन्त्या सुभटैरुपात्तरुचिभिः सौवर्णपट्टैरपि ।

आराध्यस्य रघुप्रवीरधनुषस्त्रैलोक्यरक्षामणेः

प्राचीनेन फलोन्मुखेन तपसा दासा वसामो वयम् ॥ १११ ॥

इति श्रीरामभद्रदीक्षितविरचितो रामचापस्तवः संपूर्णः ।

श्रीरामभद्रदीक्षितविरचितो

रामबाणस्तवः ।

मारीचोपज्ञवेगं बैलविजयिसुतप्रेक्षितामोघभावं

पारावारौवरोधव्रजविदितमहादुःसहार्चिःप्रभावम् ।

लीलालोल्यमानत्रिदशरिपुशिरोधोरैणीदृष्टतैक्ष्ण्यं

भक्तत्राणप्रवीणं शरणमशरणो रामबाणं प्रणौमि ॥ १ ॥

पौलस्त्ये निस्तुलौजस्तुलितहरगिरौ बाधमाने त्रिलोकी-

मग्नौ भग्नप्रभावे द्रवति च पवने कापि तान्ते कृतान्ते ।

वित्रस्ते वज्रहस्ते कृतमखिलजगद्रक्षणं येन सोऽयं

त्रण्यार्च्चण्डीशकाण्डासनमिदमिमतो मार्गणो दुर्गतिं नः ॥ २ ॥

निर्मग्नस्ताटकोरस्रुटनविगलितासृक्प्रवाहे सुबाहो-

र्वक्षोमध्यं प्रविष्टो दलितखरवैसापङ्कदिग्धोज्ज्वलाङ्गः ।

मारीचात्रैकहाराभरणकृतचिर्वालिहृत्पद्महारी

पौलस्त्यप्राणकुक्षिंभरिरवतु जगद्रक्षको रामवाणः ॥ ३ ॥

भक्तानामिष्टदाने सुरतरुदधेः शोषणे वाडवाग्निः

क्रव्यादव्याजखेलत्प्रवलतमतमःखण्डने चण्डभानुः ।

पुष्पातु क्षेममेकाधिकदलितमहासालपट्टः पृथक्

श्रीरामस्कन्धपीठग्रथितशैरधिवल्मीकशायी फणीन्द्रः ॥ ४ ॥

प्राप्यानुज्ञामभिज्ञात्कुशिककुलभुवस्तापसात्कोपसान्द्रे

स्वामिन्युन्मोक्तुकामेऽप्यनुचितमिदमित्यन्तरुद्धिन्नचिन्तः ।

कंचित्कालं विलम्ब्य स्मृतनिखिलजगद्रक्षणस्तत्क्षणं यः

संतापं ताटकाया व्यधित युधि तमेवाश्रये रामवाणम् ॥ ५ ॥

मौर्वीटंकारघोरश्रवणकटुरटत्ताटकोद्धाटितास्य-

अश्रयज्ज्वालाविनश्यद्धनतमतिमिरारण्यलीलाधरण्याम् ।

भिन्दन्यो वृक्षवृन्दं विगलितगरुतं विक्षिपन्पक्षिपङ्क्तिं

कर्पन्मेघान्व्यहारीन्द्रधुपतिविशिखं तं भजे रोगहत्यै ॥ ६ ॥

संभ्राम्यत्ताटकाम्भोवहनिवहरजोवृष्टिनष्टावकाशे

दिक्चक्रे येन चक्रे स्फुटतरुपटलोत्पाटनापाटवेन ।

रंहःसंमुग्धसिंहच्युतमदकरिणा चण्डवातस्य लीला

स स्ताद्राजेन्द्रहस्ताम्बुजवसतिरिपुः श्रीनिदानं सदा नः ॥ ७ ॥

संकुद्धचत्ताटकाम्युत्पतनजवसमुद्भूतपीत्कारघोर-

व्यात्तास्योद्धान्तवक्षःस्रवदसृगमितस्वप्रवेशप्रदेशः ।

लीलाविध्वस्तमूलावनिरुहनिवहानुद्रुतो रौद्रवेगो

हर्षादचामावृणोद्यो हरतु स दुरितं रामभद्रस्य वाणः ॥ ८ ॥

नीलाम्भोवाहलीलां विदधति दलिते ताटकाबाहुमध्ये

विद्युल्लेखामिवैकामुदसृजदसृजा वाहिनीं लोहिनीं यः ।

दीप्तानां प्राप्तिमावेदयितुमिव भुवि स्वप्रतापातपानां

वाणो राजेन्द्रतूणोदरकृतभरणो वैरिणोऽसौ कृणोतु ॥ ९ ॥

येन प्रौढेन मध्ये महितरसभरालंक्रियाकल्पकेन

श्लोकानुत्पादयित्रा रजनिचरकुलोत्पाटनानाटकस्य ।

न्यस्तं प्रस्तावनायाः सपदि किल पदे ताडनं ताटकायाः

सोऽस्माकं रामबाणः सुललितरचनां सूक्तिमाविष्करोतु ॥ १० ॥

हस्तोदस्तत्रिशूलक्षपितमुनिपृथुस्कन्धनिष्यन्दमान-

स्फारासृक्पूरधाराभजनजठरभृत्ताटकापाटनेन ।

नन्दद्योगीन्द्रवृन्दस्तुतिमुखरितदिवचक्रवालान्तरालो

रक्षेदिक्ष्वाकुचूडामणिकरकमलोत्सङ्गशायी शरो नः ॥ ११ ॥

होतर्युन्मुक्तशस्त्रे विरमति सहसोद्गातरि स्तोत्रगाना-

दध्वर्यावस्तपात्रे द्रवति किमिदमित्युन्मिषत्यन्यलोके ।

यो वेगादुज्जिजृम्भे कुशिकसुतमखे वर्षतो विस्रमास्रं

रक्षोमेघाञ्जिघांसुर्घटयतु स घनां संपदं रामबाणः ॥ १२ ॥

दुर्दान्तो रक्तबिन्दून्विकिरति परितो वेदिकां कौशिकस्ये-

त्यर्धोक्ते सिद्धसङ्घैर्शटिति पटुतरो यः शठं ताटकेयम् ।

धृत्वा धूत्वादयित्वा जलनिधिकुहरे मज्जयामास वेगा-

द्रोगानस्माकमुच्चाटयतु स जवनः सायकस्ताटकारेः ॥ १३ ॥

विश्वामित्रीयसत्रप्रतिहतिकलनोड्डामरव्योमरङ्ग-

त्वङ्गन्मारीचदूरीकरणरयसमुद्धूतजीमूतचक्रः ।

तत्कालोद्धूतहर्षाद्भुतभयशबलस्वान्तयोगीन्द्रदत्त-

द्राघीयः श्लाघनोक्तिर्दलयतु दुरितं सायको राघवीयः ॥ १४ ॥

मौलिभ्रश्यत्किरीटं गलपरिविगलच्चारुमुक्ताकलापं

त्रासोद्यन्मुष्टिवन्धश्लथकरयुगलस्रंसमानासिखेटम् ।

दूरक्षिप्तान्तरीयप्रकटकटितटीबद्धकौशेयकक्ष्यं

धून्वन्मारीचमुच्चै रघुपतिविशिखः पावनो नः पुनातु ॥ १५ ॥

स्रस्तव्यालोलकेशे ततकरचरणच्छादिताशावकाशे

त्रासव्यात्तास्यगर्तप्रकटितविकटाक्रन्दितोद्धोषधारे ।

मारीचे व्योम्नि धूते भयतरलवधूस्त्रैरसंश्लेषहृष्य-

त्सिद्धश्रेणीनिबद्धस्तुतिरवतु सदा राघवीयः शरो नः ॥ १६ ॥

भगर्षिस्कन्धरन्ध्रस्रुतममितमसृक्पूरमुत्कण्ठितेन

प्रागाकण्ठं निपीतं वमयितुमिव यस्ताटकेयेन गाढम् ।

आमंभ्रामं तमभ्रे अमिरभसदलत्संधिवन्धं विजहे

दारिद्र्यं दारयेद्वाक्स्वयमयमिह मे रामभद्रीयवाणः ॥ १७ ॥

रंहोनिर्धूतमूर्धच्युतमुकुटतटआजिमाणिक्रराजि-

श्रीपुञ्जाव्याजनव्यारुणितपतदसृक्पाटलं यज्ञवाटम् ।

क्रूरोऽयं ताटकेयो व्यतनुत इति तं क्रोधतोऽम्भोधितोये

सद्यः प्रापातयद्यस्तमिपुमिह विभोश्चिन्तयाम्यन्तरङ्गे ॥ १८ ॥

क्षिप्तश्चण्डानिलेनाम्बुद इव गगने येन वेगोत्तरेण

न्यञ्चन्कुत्राप्युदञ्चन्कचिदपि विततः कापि भग्नः कुहापि ।

मारीचः प्राप वाचप्रचमकरघटानिर्भरं गर्भमब्धेः

कौसल्यासूनुवाणः कलयतु स रुचा पेशलः कौशलं नः ॥ १९ ॥

अश्यन्मारीचपातप्रचलितसलिलोत्पीडनिर्वेलमूर्च्छ-

त्कल्लोलोत्खातमूलोद्गलिततटमहीरूढतालद्रुजालः ।

वेगोद्भिन्नाम्बुपूरोदरविवृतलुठन्नक्रपाठीनचक्र-

श्चक्रे येनार्णवस्तं मनसि मनुमहे रामकाण्डप्रकाण्डम् ॥ २० ॥

ऊर्ध्वक्षिप्तार्धतारप्रतिभयनयनं वक्रदंष्ट्राग्रदष्ट-

स्थूलास्यग्रान्तलोलद्रसनमुरुनसाप्रस्रुतोद्बुद्बुदास्रम् ।

हृन्मर्मस्फोटकर्मण्यरमुपजनिते येन मारीचसैन्यं

खादभ्रंशीददभ्रं दिशतु स कुशलं दाशरथ्याशुगेशः ॥ २१ ॥

विध्वंसन्ते शकुन्ता युगविगमघनस्फारनिर्घातघोरं

मौर्वीनिर्घोषमुर्वीरुहशिखरगतास्तूर्णमाकर्ण्य यावत् ।

यस्तावत्तत्तथावत्सुरजनमभिनद्धाहुमध्यं सुबाहो-

ज्वालानिष्पीतकालानलब्रह्मलमदं रामचाणं तमीडे ॥ २२ ॥

यश्चापज्यापविद्धः सपदि घनपदव्यन्तमुत्पत्य कृन्त-

न्वाहामध्यं सुबाहोरतिरभसवशादप्यनासक्तरक्तः ।

सेवासंनद्धदेवावनमितमुकुटोदीप्तमाणिक्यसूत-

श्रीपुञ्जेनाररञ्जे स भवतु भगवत्सायकः श्रेयसे सः ॥ २३ ॥

भित्त्वा सत्त्वानुरूपं झटिति घनमुरः कामति व्योमरङ्गं

यत्र भ्रश्यत्तनुत्रः पतदसिलतिकारिक्तबाहुः सुबाहुः ।

प्रागभ्यासादिवागस्कृदजनि पुनरप्यास्रविस्त्रावणेन

स्थानारण्ये मुनीनामवतु स जवनो रामनाराचराजः ॥ २४ ॥

यश्चञ्चत्कङ्कचञ्चूपुटहठविकटाकृष्टभीमान्नजाला-

न्विद्राणक्रोष्टुघोणाधृतपिशितगलद्रक्तसंसिक्तमार्गान् ।

खण्डंखण्डं सुबाहोर्भटकुलमकरोत्कौशिकस्याश्रमान्ता-

न्कौसल्यासंभवस्याशुगमखिलरुजाशान्तये चिन्तये तम् ॥ २५ ॥

कर्मप्रत्यूहभङ्गान्नियमिपरिषदो भव्यहव्योपलम्भा-

दिव्यानां क्रव्यदानादपि वनपततामुत्तमां प्रीतिमत्ताम् ।

प्रायच्छत्ताटकेयप्रमुखमखरिपुक्षोदरूक्षोदयो यो

वन्दे तं देववृन्दस्तुतमुषितमिषुं रामहस्तारविन्दे ॥ २६ ॥

कोदण्डे भार्गवेण त्रिपुररिपुधनुर्भङ्गरुष्टेन दत्ते

भक्तिप्रह्लाब्धिकन्याकरकमलपरिक्षिप्तगन्धाक्षताङ्के ।

संनद्धः सिद्धविद्याधरसुरपरिषत्पक्ष्मलाश्चर्यवीक्षा-

पात्रीभूतः स पत्री भवतु शुभवहोऽस्माकमैक्ष्वाकधार्यः ॥ २७ ॥

ज्वालानिर्दग्धमूलावदलनविगलत्काञ्चनस्तम्भमौलि-

व्यत्यस्तभ्रश्यदत्यद्भुतमणिशिखराक्षिप्तनश्यद्विमानान् ।

सौवर्गान्भार्गवीयप्रचुरतरतपःसाधितान्बाधितारं

लोकानापन्नशोकानपनुदघनुदं नौमि रामस्य बाणम् ॥ २८ ॥

पक्षव्याक्षेपरूक्षस्यदचकितमिषत्सिद्धगन्धर्वयक्षं

धावन्तं देववृन्दं प्रति मम शरणं त्वं भव त्वं भवेति ।

एषा रोपाज्जयन्तं करटतनुमनुक्रामते भीमतेजो-

नुद्धचाय स्यान्नमस्या मम रघुवृषभप्रेयसे सायकाय ॥ २९ ॥

त्राणानीशे हुताशे वितरितुमभयं पाशभृत्युज्झिताशे

रक्षावैमुख्यदीक्षां विदधति धनदे वज्रहस्ते विहस्ते ।

काकेनालम्भि लोके कचिदपि न किल त्रस्यता यस्य पाता-

द्रामादन्यः शरण्यः प्रथयतु स शुभं मैथिलीनाथवाणः ॥ ३० ॥

मारीचानुप्रचारावहितनवमृगाकाररक्षोयुगोरः-

प्रध्वंससंसिमांसग्रसनरसनटत्संकुलश्येनकङ्कम् ।

कुर्वन्प्रह्लाधि सर्वकपगुणघटितो दण्डकामण्डलं यः

संचिक्रीडे तमीडे तपनकुलमणेः सायकं भावुकाय ॥ ३१ ॥

घोरासृग्वर्षिधाराधरमवनिपतत्तुङ्गरथ्याश्वसङ्घं

दुष्टश्येनोपविष्टध्वजशिखरमुरुक्रन्दगोमायुचक्रम् ।

नासीरं पूर्वमासीदति सपदि खरे योद्धुमुन्नद्धधूमो

युद्धाशंसामशंसत्किल रघुपतये यः स वाणः पुनातु ॥ ३२ ॥

एकोऽनेकोपरोधश्चरतु कथमिति व्याकुले दिव्यलोके

युद्धालोकाय वद्धादरमनुपतति व्योमसीमां विमानैः ।

तच्चिन्तां भङ्गुमेको दशशतमिति यो जातु मुक्तोऽपि यातु

क्षिप्रं चिच्छेद दीप्रं तमिनकुलमणेः सायकं भावयामः ॥ ३३ ॥

रुन्धनरक्षोदृगन्धंकरणरुचिभरैरन्तरिक्षं तरस्वी

वृन्दं वृन्दं विभिन्दन्समिति खरचमूचारिणां वैरिणां यः ।

नन्दन्नाकेशमन्दप्रचलितनयनाम्भोजसंभावितोऽभू-

दन्तध्यायामि संतर्पितमुनिसदसं तं शरं वंशनेतुः ॥ ३४ ॥

गोमायुत्यक्तभीमायुधसचिवभुजच्छेदसंवाधमुर्व्या-

मुच्चण्डश्मश्रुमुण्डग्रहविमुखवलद्वृधनीरन्ध्रमूर्ध्वम् ।

धर्मारण्यं वितन्वन्नपि खरसमरे तापसारवधसार-

स्तुत्यानत्यास्पदं यः समजनि तमहं रामवाणं नमामि ॥ ३५ ॥

संघःसंघट्टरंहस्तुटितखरचमूचक्रचञ्चत्करीन्द्र-

स्कन्धसुद्विस्त्रगन्धक्षतजतटवतीनद्धडिण्डीरबुद्धिम् ।

कुर्वन्पश्यज्जनस्य व्यपदलितसितच्छत्रमूर्च्छद्रुचीभिः

पृथ्वीपुत्रीशपत्री विपदमनुपदं हन्तु निर्विण्णबन्धुः ॥ ३६ ॥

कृत्तच्छत्रप्रभग्नध्वजमुपदलितस्यन्दनं मारिताश्वं

निर्भिण्णस्कन्धगन्धद्विरदमवयवच्छेदनिष्पन्दयोधम् ।

चिक्रीड क्रूरमेव प्रखरखरचमूचक्रमाक्रम्य यः प्रा-

ञ्जद्रोगानेष विद्रावयतु भगवतो रामभद्रस्य बाणः ॥ ३७ ॥

भग्नासिच्छिन्नशक्तित्रुटितपरिघनिर्भिण्णकोदण्डलून-

प्रासोत्कृत्तत्रिशूलप्रभृतिभिरवनीमायुधैराशराणाम् ।

द्यामप्युद्यत्कबन्धव्रजगलविवरोद्गच्छदास्रच्छटाभिः

संरुन्धन्नः सिमिन्धां खरसमरविधौ संपदे रामबाणः ॥ ३८ ॥

क्वापि च्छिन्नैः शिरोभिः कचिदपि दलितैर्दोर्भिरेकत्र कृत्तैः

पादैरन्यत्र लूनैरवयवशकलैः क्रव्यमात्रानुभाव्यैः ।

आस्तीर्यास्तीर्य भूमिं व्यहृत खरचमूरक्षिणां रक्षसां यो

गुर्वीमुर्वीकुमारीसहचरविशिखः स श्रियं नस्तनोतु ॥ ३९ ॥

भिन्दन्स्वच्छन्दमुद्यन्नखरुचिकुसुमं दूषणाख्यद्रुमस्य

स्त्यायद्रत्नाङ्गुलीयद्युतिकिसलयितं बाहुशाखायुगं यः ।

आरण्यायां धरण्याममृडयत दृढं मण्डलीमण्डजानां

जानाम्येकं शरण्यं विपदि सपदि तं जानकीजानिबाणम् ॥ ४० ॥

आतङ्कोड्डीनकङ्कस्थगितघनपथं भीतगोमायुधूत-

क्रव्यादानं भयव्याकुलहरिणकुलाक्रान्तपर्यन्तकुञ्जम् ।

गात्रं यो दूषणस्य त्रुटितभुजमवापातयद्वीतयत्नं

त्राता मे सोऽस्तु सीतारमणकरमहामण्डनं काण्डवर्यः ॥ ४१ ॥

१. शृङ्गपादविहीनोऽयं श्लोकः. शृङ्ग=ए ऐ ओ औ=एङ्; पाद=आकारः. २. अरण्ये भवायामारण्यायाम्. ३. अण्डजानां गृध्राणां मण्डलीममृडयत मृडां सुखितामकरोत्. 'मृड सुखने.' इगुपधात्कः. ततः 'तत्करोति-' इति णिच्. 'णिचश्च' इति लिङस्तङ्.

स्थूले माहाकपाले शिरसि निपतिते प्रोज्झिते च प्रमाथि-

न्याशु स्थूलाक्षनाशे सति दृगपनयादर्दिते चान्यसैन्ये ।

पश्यद्भिः श्येनगामिप्रभृतिषु निधनं व्योम्नि विद्याधराद्यैः

संतुष्टैस्तुष्टुवे यः स रघुपतिशरस्त्रायतामायतौ नः ॥ ४२ ॥

सर्पास्यं द्रागपास्यन्परुषमपि रुषा तर्जयन्दुर्जयस्य

छिन्दन्देहं च वैहंगममसुविगमाभिज्ञयन्यज्ञशत्रुम् ।

जन्यावन्यामथान्यानपि खरपृतनामद्धचगानाशु विद्धच-

न्कुर्याद्भूमीकुमार्याः कमितुरिषुवरः संपदं सांप्रतं नः ॥ ४३ ॥

संरुष्टक्रोष्टुकृष्टक्षितिपतिततनूभङ्गनिःशङ्ककङ्क-

क्रोधोपावर्तिताधोरणमुखविकलस्कन्धरन्ध्रात्रजालम् ।

दृष्ट्वा नासीरमासीद्रणरणरणकसस्तशस्त्रत्रिशिर्षं

यत्र क्रीडत्यमित्रच्छिदि स दिशतु शं भूमिपुत्रीशपत्री ॥ ४४ ॥

आतन्वन्नेकतोऽपि प्रवणवनतसंपातमात्रापसर्प-

त्कृत्तत्रैमूर्धमूर्धत्रयपिशिततृषानुद्रवद्रुध्ररौद्राम् ।

अन्यत्रामर्त्यहस्तोज्झितकुसुमवलद्गन्धलोभान्धभृङ्ग-

श्यामामृष्याश्रमक्ष्मां रघुवृषभशरः शर्म मे निर्मिमीते ॥ ४५ ॥

एकस्तूणीरगर्भे दश धरणिसुतानाथहस्ताभिमर्शं

चापारोपे सहस्रं प्रयुतमुडुपथे न्यर्बुदं कर्बुरेषु ।

दृष्टो यो वेगकृष्टोपहतखररथः सिद्धगन्धर्वयक्षै-

रक्षीणं दीनरक्षी दिशतु स कवितादाक्ष्यमैक्ष्वाकवाणः ॥ ४६ ॥

हेमाकल्पाभिरामां कुपितखरकरप्रेरितां प्रावृताशां

वीरुन्नद्धावनीरुत्समुदयमुदयद्विस्मयं भस्मयन्तीम् ।

१. 'महाकपालः स्थूलाक्षः प्रमाथी त्रिशिरास्तथा । चत्वार एते सेनान्यो दूषणं पृष्ठतो ययुः ॥ श्येनगामी पृथुग्रीवो यज्ञशत्रुर्विहङ्गमः । दुर्जयः करवीराक्षः परुषः कालकार्मुकः ॥ मेघमाली महामाली सर्पास्यो रुधिराशनः । द्वादशैते महावीर्याः प्रत-स्थुरभितः खरम् ॥' इति श्रीरामायणे त्रयोविंशे सर्गे.

दूरादभ्राम्बुधारां मरुदिव बिभिदे यो गदां रोगदायी

यातूनामेष दूनावनपटुरवताद्रामभद्रस्य बाणः ॥ ४७ ॥

केतुर्भग्नो निपेतुर्भुवि शबलरुचो दारिताङ्गास्तुरङ्गा

नीतः सूतस्य मूर्धा गलगलितदशां जातभङ्गः शताङ्गः ।

इत्यायान्तं निहत्याहवशिरसि स्वरं रुष्टमुन्मृष्टशोक-

स्वर्गस्त्रीवृष्टकल्पद्रुमकुसुमजुषं राघवेषुं निषेवे ॥ ४८ ॥

जीवन्नेवैष धावन्मम कनकमृगः शक्यते न ग्रहीतुं

हन्यां तेनेति वन्यामभिमृशति विभौ यं करालं करेण ।

भीतः प्राग्वत्पपात व्यसनभरमये वीतमुद्रे समुद्रे

मारीचः क्षमाकुमारीरमणशरमणिं तं शरण्यं भजामः ॥ ४९ ॥

मेघश्यामे घनानां विपिनविटपिनां कञ्जकिञ्जल्कपुञ्ज-

च्छायादायादमायामृगवपुरचिरज्योतिषा भाति षण्डे ।

यस्यारोपेण चापे द्रुतमुपजनितो गर्जितं निर्जिगाय

ज्यानिर्घोषोऽघशोषोपजनमिपुमिमं भावये राघवीयम् ॥ ५० ॥

चापे यस्याधिरोपे सति भयतरलव्याजसारङ्गराज-

व्योमप्रस्तीमभीमत्वरखुरशिखरस्तोकलीढावनीकम् ।

जानस्थानान्तरालं घनगुणरणिताध्मातदर्यन्तभीत-

व्याघ्रानाघ्रातरोहित्पिशितमजनि तं रामबाणं भजामः ॥ ५१ ॥

सांकुर्वत्पुङ्खकङ्कच्छदजवचकितोद्भ्रान्तशाकुन्तपङ्क्ति-

व्यातन्वत्पक्षवातश्लथवनकुसुमैः किञ्चिदन्वञ्चिताय ।

मायासारङ्गकायाभिमुखनिजमुखप्रस्फुरद्भिः स्फुलिङ्गै-

रुन्नद्धायास्मि वद्धाञ्जलिरवनिसुतानायकस्याशुगाय ॥ ५२ ॥

येनाविद्धः समिद्धज्वलनकणकिरा मर्मणि क्रूरकर्मा

क्षिप्रं तालप्रमाणं खमुपनिपतितः स्रस्तपर्यस्तकङ्कम् ।

प्राणस्यानुप्रयाणं विदधदिव दिवं प्रस्थितस्यावभासे
 दासे मय्याधिमासेदुषि स तु भवतु त्राणदो रामबाणः ॥ ५३ ॥
 दीर्घाक्षं चारुशृङ्गं मुखमजनि करालेक्षणं वक्रदंष्ट्रं
 किंचाङ्गीणां चतुर्णां त्वरितमभवतां द्वौ भुजौ द्वौ च पादौ ।
 नष्टा लाङ्गूल्यष्टिर्नवसिचयमयी कापि कक्ष्या तु दृष्टा
 यत्कोटिस्पृष्टमात्रे हृदि कपटमृगे तं भजे रामबाणम् ॥ ५४ ॥
 मायां व्यङ्ग्यं स्वकीयामिव दलनमिषान्मायिके ताटकेये
 कायं तस्याक्षिपेयं त्रिजगति कपटप्रायमैणं विधूय ।
 मग्नाक्षं दीर्घकूर्चस्तवकमुरुनसं तुन्दिलं तालजङ्घं
 घोरं रक्षःशरीरं व्यतनुत भगवत्सायकं तं भजामः ॥ ५५ ॥
 सारङ्गीयं शरीरं प्रथममथ तनुं राक्षसीं रूक्षशीलां
 दूरीकृत्यान्यदूरीकृतवति च वपुर्दिव्यमव्याजभव्यम् ।
 मारीचे सिद्धनारीकरतलगलितानल्पकल्पद्रुपुष्प-
 श्रयोतन्माध्वीविधूतक्षतजमलिनिमा पातु मां रामबाणः ॥ ५६ ॥
 उन्मीलत्सालजालत्रुटनविगलिताशङ्कतुङ्गप्रमोद-
 त्वङ्गचेतःप्लवङ्गप्रकरकरयुगाच्छिन्नमाल्यप्रसूनम् ।
 तत्कालप्रोतशैलक्षितितलयुगपद्दर्शनाश्चर्यधुर्य-
 श्लाघाकृत्किन्नरौघावृतगगनतलं रामबाणं भजामः ॥ ५७ ॥
 सारण्यग्रामपृथ्वीभरदुरवनमोत्तुङ्गसर्वोत्तमाङ्ग-
 प्रोद्यद्दैफल्यशल्यज्वरितफणधरग्रामणीभक्तिदृष्टः ।
 भूरिश्रद्धानिवद्धस्तवनतभुजगीद्वक्प्रसूनार्च्यमानो
 भित्त्वा सालान्प्रविष्टः फणिपतिभुवनं पातु रामस्य बाणः ॥ ५८ ॥
 खेलद्धेमाब्जमालं शकलितरणकृद्दुन्दुभिक्रूरशृङ्गं
 कक्षप्रक्षिप्तरक्षःपतिविधुतशिरःप्रान्तघातक्षमान्तम् ।
 तारावक्षोजभाराहृतघुसृणरसं वालिनो बाहुमध्यं
 विध्यन्वाणो विदध्यान्मम शुभमनिशं रामतूणीरधामा ॥ ५९ ॥

तारातारप्रलापद्विगुणितकरुणाक्रन्दकिष्किन्धमुद्य-

त्तासापक्रान्तकीशप्लवननिपतितानोकहानेकशाखम् ।

सुग्रीवान्तःसमग्रीभवदरिपतनानन्दमिन्धानरूपं

चित्ते कृत्तेन्द्रसूनुं रघुपतिविशिखं शीलयामः शुभाय ॥ ६० ॥

ईडे वीरस्य गाढश्रयितघनजटामण्डलस्य श्रमाम्भः-

सिक्तालीकस्य वीचीनिचयवलयिने कुप्यतः सागराय ।

आरक्तापाङ्गलीढश्रुतिनिकटचरन्मुष्टिसंदष्टमूलं

चापातिक्रान्तशल्यज्वलदनलमिषुं शान्तये साध्वसानाम् ॥ ६१ ॥

संसृप्तज्वालतप्तप्रबलगिरिदरीगर्भनिर्भेदखेद-

क्षुभ्यद्ध्यर्क्षरूक्षध्वनिचकितगजोन्मुक्तफीट्टारघोरम् ।

अम्भःशोषोपलम्भक्षणचुरुचुरुतोहूहूदस्त्यानफेनं

पारावाराम्बुपूरं चिकलयिषुरिषुः पातु पौलस्त्यजेतुः ॥ ६२ ॥

अश्यन्निर्घातनश्यद्भृति तिमिरभराक्रान्तमुद्भ्रान्तलोकं

वातूलध्वस्तमूलक्षितिरुहमवनीकम्पसंपन्नशोकम् ।

तिर्यच्चन्द्रार्कचर्याचकितमुनि जगत्कुर्वता येन पूर्वं

लक्ष्मीचक्रे समुद्रः स हरतु दुरितं रामभद्रीयबाणः ॥ ६३ ॥

शुष्यत्पाथोधिकुक्षिभ्रमदमितमहाग्राहवालाग्रघात-

क्षुभ्यत्कल्लोलगर्भप्रभवकलकलव्याप्तविध्यण्डमध्यम् ।

दिक्रोणंव्यापिनव्यद्युमणिशतसमुद्भाव्यसाचिव्यभाव्य-

ज्वालामालाकरालं विपदपहतये रामबाणं सरामः ॥ ६४ ॥

पाथःकाथासहाधःपतदुरुमकरत्रस्तपर्यस्तयादो-

निर्वृत्तावर्तचक्रभ्रमणविवलदुत्ताननिष्प्राणमीनम् ।

निष्ठापत्रुट्यदब्जप्रकरपटपटध्वानसंरुद्धमब्धिं

यश्चक्रे प्रागिषुं तं खरमथनकराम्भोजभाजं भजामः ॥ ६५ ॥

उत्क्रामत्प्राणनक्राननविलविगलत्प्राङ्गिणीम्बुमर्त्यं

धूम्यासंसर्गिताम्यद्रजनिचरकुलत्रासमुक्ताधिवासम् ।

अन्योन्यश्लिष्टनष्टद्विरसनमनलज्वाललीनाभ्रजालं

कुर्वन्मोधिमुर्वीदुहितृपतिशरः पातु नः क्षेमहेतुः ॥ ६६ ॥

संमुह्यत्सह्यकन्यं तरलितमुरलं जृम्भितातङ्कगङ्गं

सद्यःक्रन्दत्कलिन्दात्मजमवशलुठन्नर्मदातुङ्गभद्रम् ।

खेलज्वालावलीढक्षुभितसरभसोद्वेलकल्लोलचक्रे

विक्रोशत्यम्बुराशौ रघुपतिविशिखः पातु मां यातुमाथी ॥ ६७ ॥

अन्योन्यश्लिष्टवीचीभुजलतमभितःकीर्णशैवालकेशं

लोलत्पद्मेक्षणान्तस्रवदमितमधुस्यन्दवाप्पानुबन्धम् ।

चक्रन्दुः सिन्धवो यन्मुखवलदनलज्वालतान्ते स्वक्रान्ते

सः श्रेयस्ताटकेयप्रमथनविशिखो यच्छतादिच्छतां नः ॥ ६८ ॥

वैडूर्यस्निग्धमुग्धद्युतिरमरधुनीमुख्यनारीपरीतो

रत्नसङ्गोलिरात्मप्रभवमणिगणालंकृतो रक्तचेलः ।

यस्मिन्प्राणान्तदण्डप्रणयिनि समुपागम्य रम्यैर्वचोभि-

र्भक्त्या तुष्टाव वद्धाञ्जलिपुटमुदधिस्तत्प्रभोरस्त्रमीडे ॥ ६९ ॥

अन्वञ्चज्जहुकन्याशिशिरकरतलामृष्टनिष्टसभाग-

स्तातप्रेमासधन्वन्तरिकरकलितच्छिन्नगात्रार्द्रपट्टः ।

काङ्क्षन्मोधिरन्तर्धनममृतरुचेरात्मजस्याङ्कपालिं

निन्ये यद्गस्तमुक्तः कथमपि दिवसं तं भजे रामवाणम् ॥ ७० ॥

अङ्कालंकारलङ्कापुरशिखरशिलाचक्रविक्रान्तवीर-

क्रूरक्रोधाट्टहासश्रवकुपितकपिक्ष्वेडिताग्नेडितानि ।

ज्यानिर्घोषेऽतिशय्य प्रवहति विहगाग्रंहसा संहसन्तं

तं रक्षश्चक्षुरुष्णंकरणमधिरणं रामवाणं नमामि ॥ ७१ ॥

कृतं येनापतत्तद्रणशिरसि शिरः श्मश्रुलं रश्मिकेतोः

सुसप्तश्च न्यपसङ्गुवि दलितशिरा यज्ञकोपेन साकम् ।

भग्नं द्राग्निकेतोरपि धरणिगतं शीर्षमाकार्षि कङ्कै-

र्लङ्कातङ्कैकहेतुः स शरपरिवृढः पातु सीताधिनेतुः ॥ ७२ ॥

सातङ्कामर्त्यसङ्ख्यानभिलषितनिजालोकनं शोकनम्र-

स्वर्बन्दीनिर्भराश्रुस्रपितमषिरजोद्गीर्णपाथःकणार्द्रम् ।

उन्मीलत्केलिकोपाकुलमयतनयामात्रदृष्टप्रणामं

दाशग्रीवं किरीटं रणभुवि विकिरन्नामबाणः पुनातु ॥ ७३ ॥

वेगादाकाशवीथ्यामुपरि परिहरन्नभ्रवृन्दं विभिन्द-

न्नाकर्षन्काककङ्कप्रकरमधिनभश्चक्रमुच्चैर्भ्रमन्तम् ।

दोर्दण्डः कौम्भकर्णः कपिवरदलनप्राप्तदम्भोलिकेलि-

येन व्यालूनमूलः क्षितिमभजदयं त्रायतां रामबाणः ॥ ७४ ॥

निर्घातक्रूरपातध्वनिचकितजगद्भुग्नभूगर्भमग्न-

क्रोडावध्यङ्गपीडाकुलममरकुलोन्मुक्तहर्षादृहासम् ।

यत्कृत्ताभ्यां पदाभ्यां द्रुतमपतदधः कौम्भकर्णं शरीरं

तस्मादन्यं न मन्ये रघुवृषभशराद्रक्षणे दक्षिणं नः ॥ ७५ ॥

त्रस्तापावृत्तमत्तद्विपचकितललद्दुष्टतुङ्गोष्ट्रपृष्ठ-

भ्रश्यन्नैःसाणिकाशुत्रुटितपदपुनःसंध्यपारीणवैद्याम् ।

लङ्कां सुग्रीवविग्रीकृतविवृतनसारन्ध्रभीमो न्यरुन्ध-

द्राङ्मूर्धा कौम्भकर्णो यदपहतगलः पातु बाणः स नेतुः ॥ ७६ ॥

निष्पिष्टानल्परक्षःकपिकुलमसकृद्भूतले पातुकस्य

क्षितोदञ्चद्विमानस्खलितसुरमुपर्यम्बरे चोत्पतिष्णोः ।

वृत्तं यत्कृत्तमूर्धः क्षणमधिसमरं कुम्भकर्णस्य नृत्तं

भूता मामेति भीताः कथमपि ददृशुस्तं भजे रामबाणम् ॥ ७७ ॥

बाणा लूनाः सुराणामपि पिशितभुजो येन कङ्कच्छदाङ्क-

प्रेङ्खत्पुङ्खाभिरामा रणभुवि तरसामाकरा माकराक्षाः ।

नीतस्तातस्य पार्श्वं तदनु खरसुतोऽप्यस्त्रशस्त्रप्रवीण-

स्तेन सस्ताटकारेरिह वयमिषुणा केवलं सावलम्बाः ॥ ७८ ॥

१. 'परिसरन्नभ्रवृन्दं' इति स्थिते भव्यः पाठो भवेदिति भाति. २. 'कौम्भकर्णः कथमपि कपिभिर्विद्रुते दूरमद्रौ' इति पाठभेदो दृश्यते.

कौदण्डादुज्जिहानो नमदमरवधूसंघसंगीतकीर्तिः

प्रीणन्गीर्वाणलोकं यमिकुलसहितं तेजसा जृम्भितेन ।

रामस्यामित्रवर्गं मथितुमखिलमावालमुत्साहपर्या-

णद्धोऽस्माकं शुभानि स्तवकयतु शरो वेगनिर्धूतमेघः ॥ ७९ ॥

निर्गच्छद्वैरिवर्गच्छलजलदकुलोन्मुक्तनाराचधारा-

विच्छेदाभिज्ञकङ्कच्छदजवपवनप्रेङ्खितकूरपुङ्खः ।

वाणो रामस्य शाणोपलनिशितशिखाधालधल्यावदात-

हादिन्याख्यातशातकतवदुरितदुर्भिक्षयोगः पुनातु ॥ ८० ॥

मौर्वीटङ्कारखर्वीकृतयुगविगमोद्भूतजीमूतशब्दै-

श्चापैरुद्भ्रान्तचामीकरमयशिखरैर्मुञ्चतोऽस्त्रप्रपञ्चम् ।

तूणैरक्षीणवाणैरविरहितवहान्सङ्घशो वीररामा-

न्संग्रामे दर्शयन्तं तमरिपरिपदे नौमि रामस्य वाणम् ॥ ८१ ॥

व्याकीर्णस्वर्णपट्टद्युतिविशददिशं वैरिधैर्यप्रणाडी-

लुण्टाकध्वानघण्टाघटितसदृष्टिं मण्डलीकृत्य चापम् ।

सङ्ग्रामे रामचन्द्रे सरति भुवि दिवि च्छिन्नभिन्नापविद्ध-

क्रव्यादव्याहताम्भोवहनिवहमहं भावये वाणराजम् ॥ ८२ ॥

आराद्धं युद्धभूमिं निशितनिजशिखाकृतमत्तेभकुम्भ-

प्रश्योतद्रक्तनिश्चप्रचधुसृणरसालेपदत्तावलेपाम् ।

सोत्कण्ठः पुण्डरीकस्रजमसृजदरं खण्डितारिप्रकाण्ड-

श्वेतच्छत्रच्छलाद्यो हृदि सपदि स मे रामवाणोऽस्तु भूत्यै ॥ ८३ ॥

साटोपाघातगाढत्रुटितपटुरट्कङ्कटोद्धादिताङ्ग-

क्रव्यादोरःकवाटभ्रमणलगदसृक्पङ्कभृत्कङ्कपत्रः ।

आकर्षन्नेकमाकसिकमिव तटितः खण्डमुच्चण्डवेगः

क्रीडन्नीडानपीडाव्यपनुदपनुदेदापदं रामवाणः ॥ ८४ ॥

१. अत्र प्रतिपादं नियतिप्रथमाक्षरसंकलनया 'को न संप्रीयते रामवाणस्तवे'
इति स्रग्धरणीपादेभ्यो लभ्यते. २. ईडानाः स्तुवन्तो जनास्तेपामार्तिहारी.

कृत्तक्षिप्ताश्चकुक्षिसुतरुधिरमिलद्वधिकागृध्रुगृध्री-

सङ्घानाघ्रातजङ्घाकरिककरिकरच्छेदविसंसीमांसा ।

चक्रे येनारिसेना विदलितनिपतद्दुष्टवीरास्यदष्ट-

स्कन्धक्रन्दच्छृगालभ्रमणकलुषिता रामबाणं तमीडे ॥ ८५ ॥

कृन्तद्गोमायुदन्तकृकचकटकटात्कारघोरास्थिकूटं

कङ्कोरुत्रोटिटङ्कत्रुटितपटपटाकुर्वदुच्चण्डमुण्डम् ।

चक्रं यत्कूरशल्यक्रमणविगलितप्राणमासीदरीणां

तन्यान्मे भूमिकन्यासहचरविशिखस्तापनिर्वापणं सः ॥ ८६ ॥

कसैचित्कापि मैत्री निरुपधि दिदिशे दाशमुख्याय येन

क्षेमं यत्संनिधाने समिति पृतनया दाशमुख्या यये न ।

तस्य श्रीराघवेन्दोररिचकितशचीदेवनानाशुगन्तं

भक्तान्कुर्वन्तमीडे सुलभसुखनदीदेवनानाशुगं तम् ॥ ८७ ॥

क्षीणौजःकौणपासृक्कणविकिरणतो द्राग्रणक्षोणिकोणं

शोणीकुर्वाणमुद्यद्रणरणकरणद्रौवणद्रावणज्ञम् ।

प्राणत्राणप्रवीणं प्रणतिचणनृणां प्रक्कणद्वेणुवीणा-

पाणिस्वस्त्रैणवाणीगुणितगुणगणं रामबाणं प्रणौमि ॥ ८८ ॥

कैालीहर्यक्षकण्ठध्वनिभरपरुषं कुर्वतामट्टहासं

साटोपन्यस्तपादक्रमनमितभुवां भग्नशूलद्रुमाणाम् ।

१. दाशमुख्याय धीवरश्रेष्ठाय येन राघवेन्दुना इति प्रथमपादे. दाशमुख्या दशमुखसंवन्धिन्या यये प्राप्तम्. 'या प्रापणे'. कर्मणि लिट्. आत्मनेपदम्. नेति नञ्प्रतिषेधे इति द्वितीयपादे. अरिचकितस्य रावणाद्भीतस्य शचीदेवस्य महेन्द्रस्य नानाविधाः याः शुचः शोकाः तासामन्तं नाशप्रदमिति तृतीयपादे. सुखमेव नदी सुलभं सुखनद्यां देवनं विहारो येषां तान् सुलभसुखनदीदेवनान्; आशुगं बाणं तमिति यच्छब्दप्रतिनिर्देशः.

२. रावणद्रावणज्ञं रावणं विद्रावयन्तमित्यर्थः. ३. अदसीयशृङ्गारतिलकभाणे—

‘कालीहर्यक्षकण्ठध्वनिभरपरुषं कुर्वतोरट्टहासं

साटोपन्यस्तपादक्रमनमदवनि भ्राम्यतोर्मण्डलेन ।

निर्घातकूरमुष्टिप्रहतवृहदुरस्तारठात्कारघोरा

युद्धारम्भा हिडिम्बानिलसुतबलयोर्मल्लयोरुल्लसन्ति ॥ १४८ ॥’ इति.

निर्घातकूरमुष्टिप्रहतवृहदुरस्तारठात्कारघोरे

युद्धे निर्दग्धलङ्कं रघुपतिविशिखं नौमि रक्षःकपीनाम् ॥ ८९ ॥

तं वन्दे रामबाणं रजनिचरचमूः स्वां पुरीं यत्प्रभाभिः

सालंकारामवाटीकत मदविधुरा बन्धुरागा विनेत्रा ।

वर्षित्रा येन चाथ ज्वलनमजनि न प्रापिता दौरवस्थ्यं

सा लङ्कारामवाटी कतमदविधुराबन्धुरागा विनेत्रा ॥ ९० ॥

संस्पर्धारब्धयुद्धाभिमुखदशमुखकूरपादप्रचार-

न्यञ्चद्भूकुञ्चिताङ्गद्विरसनवरसंप्रार्थितस्वप्रवृत्तिः ।

चापारोपाय कुप्यन्निव दिशि ददृशे यो विलम्बासहत्वा-

ज्वालाजिह्वालवक्रः स दहतु महतीमापदं रामबाणः ॥ ९१ ॥

कल्पान्तोद्भूतवातभ्रमितजलधरोद्धोषगम्भीरगर्ज-

द्रक्षोनाथाट्टहासश्रवणसरभसोत्पुष्यदान्ध्ये फणीन्द्रे ।

येनार्चिर्वृन्दसंदर्शितविविधजगच्चक्षुषा दिक्षु साक्षा-

दक्षान्त्येवोदलासि क्षिपतु स विपदं क्षिप्रमैक्ष्वाकबाणः ॥ ९२ ॥

शार्दूलकोष्ठुकोलश्चखरमकरहर्यर्क्षकाकोलकङ्क-

श्येनास्थानाशरेशभ्रमदलधुधनुश्चक्रमुक्तान्पृषत्कान् ।

१. सालंकाराम्, अवाटीकत, मदविधुरा, बन्धुरागा, विनेत्रा, इति प्रथमार्धे; सा, लङ्कारामवाटी, कतमत्, अविधुराबन्धुरागा, विनेत्रा, इति द्वितीयार्धे प-
दच्छेदः. यत्प्रभाभिः यस्य बाणस्य तेजसा हेतुना विनेत्रा विगतनयना अत एव
मदविधुरा युद्धगर्वरहिता बन्धुषु रागो यस्याः सा बन्धुरागा । बन्धूनेवाभिलषन्ती न तु
युद्धे शरीरत्यागमिति भावः । रजनिचरचमूः सालंकारां अलंकारैः रम्भास्तम्भतोरण-
मालिकादिभिः सहिताम् । रामबाणपतनात्पूर्वमिति भावः । पुरीं अवाटीकत । युद्धभूमिं
परित्यज्य प्राप्तवतीत्यर्थः । 'टीकृ गतौ' । अवपूर्वात्ततो लङ् । आत्मनेपदम् । अथ तदन-
न्तरम् । ज्वलनं वर्षित्रा । वृषेस्त्रन्तादतस्तृतीया । विनेत्रा शिक्षकेण । दुर्जनानामिति
शेषः । येन बाणेन सा प्रसिद्धा लङ्काया आरामवाटी उपवनवाटी । वीनां पक्षिणां धूः
विधुरा । 'ऋक्पूः—' इति समासान्तः । विधुरया पक्षिभरेण बन्धुरा मनोज्ञा अगाः वृक्षाः
सा न भवतीति अविधुराबन्धुरागा सती । दग्धत्वादिति भावः । कतमत् कीदृशम् । उतम-
चप्रत्ययान्तः किंशब्दः । दुःखरूपा अवस्था यस्याः सा दुरवस्था, तस्या भावः दौरवस्थ्यम् ।
तच्च बहुविधं पक्षिदाहवृक्षदाहलतादाहादिदुःखानां बहुत्वात् तं रामबाणं वन्दे.

तारोल्काधूमकेतुग्रहदहनतडिच्चन्द्रचण्डांशुवृत्त्या

छिन्दानं दाशरथ्याशुगमधिसमरं चिन्तये शोकशान्त्यै ॥ ९३ ॥

लीलाविक्षिप्तशूलाशनिमुसलगदामुद्गरप्रग्रहोग्रं

यस्मिन्नाश्चर्यचर्ये कवलथति बलादात्मनोदस्तमस्त्रम् ।

पौलस्त्यः श्वासवेगगलपितरदपटश्रीर्निशश्वास शश्व-

त्तस्मै विस्मेरविद्याधरनयनकृषे नौमि रामाशुगाय ॥ ९४ ॥

क्रुद्धत्पौलस्त्यहस्तभ्रमितधनुरपश्लिष्टघोरास्त्रसृष्टा-

न्क्ष्वेलज्वालाजटालान्पिहितदशफणामण्डलान्कुण्डलीशान् ।

हत्त्वा संवर्तमेघस्फुरदुरुगरुदास्फालनिर्धूतमूर्ध्नो

विक्रामन्व्योमि चक्रायुधरथवपुषा पातु रामस्य बाणः ॥ ९५ ॥

हुंकारत्रस्तविश्वत्रयममरपतिप्रार्थितभ्रूनिदेशं

प्रेम्णा संचारिताक्षं मुहुरपि च परस्त्रैणलुङ्गस्तनेषु ।

मध्वासाराद्रकूर्चं मदनकलमयापत्यपीताधरोष्ठं

मूर्धानं निर्धूनानो युधि दशशिरसः पातु मां रामबाणः ॥ ९६ ॥

सद्यःकृत्तापविद्धन्निदशपथसमाकीर्णपौलस्त्यमूर्ध-

द्राधीयःश्मश्रुपाशग्रथितपदवलद्रुध्रसंपातरौद्रे ।

युद्धारम्भे सुशिक्षावशदुरवगमादानसंधानमोक्ष-

स्तादृक्षो रामबाणो वितरतु नितरां भव्यमव्याहतं नः ॥ ९७ ॥

कृत्तप्रभ्रष्टदृष्यद्दशवदनशिरःपिण्डतालीफलाली-

मुखत्काकोलकोलाहलमुहुरनुहुंकारिगोमायुभीमाम् ।

कुर्वन्सङ्ग्रामभूमिं कुतुकघनमनश्चारणस्त्रैणमुक्त-

प्रभ्रश्यत्पारिजातप्रसवसुरभिलः पातु रामस्य बाणः ॥ ९८ ॥

सङ्ग्रामे रूपमानादमरभयवहाद्विन्ध्यमेरूपमाना

निर्यन्त्रीराक्षसीसाकृतिरदनमुखी वाहिनी राक्षसी सा ।

१. रूपमानात् रूपप्रमाणात् । विन्ध्यमेरूपमाना विन्ध्यमेरुतुल्या । उत्तुङ्गशरीरेत्यर्थः । रक्षोनिष्ठमुत्तुङ्गशरीरत्वं तद्वाहिन्यामारोपितम् । निर्यन्त्रीरे शोकेन विगलद्वाष्पे अक्षिणी येषां तानि निर्यन्त्रीराक्षाणि । सीसाकृतयः श्वेततया सीसतुल्यरूपा रदना येषां

दृष्ट्वा तत्रास कृत्तं दशवदनशिरो येन तत्रासकृत्तं
 वाणं वन्देऽवमान्यं भगवत उदयद्वैभवं देवमान्यम् ॥ ९९ ॥
 हाहाकुर्वाणसर्वाशरनिकरमविस्रम्भिणो जम्भजेतु-
 र्भृत्यैरभ्येत्य दृष्टं मुदितकपिकुलास्फालितोद्भूतवालम् ।
 आहत्य श्येनकङ्कावलिदलितभुजाभ्यन्तरं स्यन्दनान्ता-
 ल्लङ्घेशं भ्रंशयन्तं रघुपतिविशिखं नौमि रोगोपशान्त्यै ॥ १०० ॥
 यत्पत्रं तत्सवित्रीभवति हनुमतो नीलसुग्रीवसर्गा-
 वायत्तौ यत्फले चानिशमिनशशिनौ गच्छतो यच्छरीरे ।
 अन्यत्किं यद्गरिम्णि त्रिपुरहरधनुर्दुग्धसिन्धोश्च मन्थः
 पौलस्त्यप्राणहारी युधि भवतु स मे रामवाणः शरण्यः ॥ १०१ ॥
 आदौ मारीचमात्रप्रचलितचरणन्यासनिर्वृत्तरेखं
 पश्चात्क्रामत्स्वराश्वद्विरदरथभटाक्रान्तिवैपुल्यभाजम् ।
 निस्तीर्णं कुम्भकर्णप्रभृतिभिरगमद्वन्द्वुभिः स्पन्दितैः प्रा-
 ग्यत्कृत्तः पङ्क्तिवक्त्रो यमनगरपथं रामवाणं तमीडे ॥ १०२ ॥
 कल्याणं रामवाणः कलयतु भुवनातङ्कनिस्तन्द्रलङ्का-
 नाथस्वच्छन्दवन्दीकृतरुददमरस्त्रैर्निर्मोक्षदक्षः ।
 निर्विघ्नारम्भरम्भाङ्कुचकलशपरीरम्भसौख्योपलम्भ-
 स्त्रिह्यज्जम्भारिसंभावितविनतजनत्राणचातुर्यधुर्यः ॥ १०३ ॥
 यैश्चण्डीजानिशैलग्रहणकृतधियः खण्डितेन्द्रानिलाग्ने-
 र्लङ्कानाथस्य कण्ठानहह कदलिकाकाण्डकर्तृ चकर्त ।

तानि सीसाकृतिरदनानि । एवंविधानि मुखानि यस्याः सा तथोक्ता वाहिनी । राक्षसी
 रक्षःसंवन्धिनी । सेति प्रसिद्धौ । तत्रास त्रस्ता बभूव । कृत्तं छिन्नम् । तत्र तस्मिन्स-
 द्भागमे । असकृत् बहुकृत्वः तं वाणं वन्दे नौमि । अवमादधमादन्यं उत्तममित्यर्थः । उ-
 दयद्वैभवं उद्यत्प्रभावम् । देवानां मान्यं पूज्यं देवमान्यम् । इति क्रमेण पदच्छेदः पदा-
 र्थश्चावगन्तव्यः.

१. 'यस्य पत्रेषु पवनः फले पावकभास्करो । शरीरमाकाशमयं गौरवे मेरुमन्दरौ ॥'
 इति रामायणे. २. निरोष्ठ्यवर्णश्लोकः.

हर्षेणाशेषगीतं त्रिजगति नितरां दृश्यते यस्य तेजः

सः श्रेयस्ताटकारेः करतलकलितः सायकः साधयेन्नः ॥१०४॥

भास्वद्भानुप्रभावाभिभवपटुरुरुस्वप्रभाभिर्विधून्व-

न्सौवर्गोपप्लवौघोद्भवमृजु सुमनोभावसुप्रापरूपः ।

पापव्यालोपमायुर्विभवमपि मधुस्वादुवाग्गुम्फमावि-

ष्कुर्वन्प्रहेषु बाणो भवतु शुभवहोऽसौ सुबाहुद्विषो वः ॥१०५॥

स्वच्छन्दं यश्चकार प्रबलनिशिचरव्यूहमारी चलाव-

स्थानां लङ्कासमृद्धिं प्रतिभटपरिभाव्यूहमारीचलावः ।

बाणं तं प्राप्तसीतारमणकरसरोजं भजे त्रासितेन

ख्यातस्तोत्रे दशास्येऽपि च कृतकदनं जम्भजेत्रा सितेन ॥१०६॥

साभावज्ञानसत्रापहतिनिरतभिलोकरक्षाविलासा

सालाविक्षारकल्लोलजलधितनुमग्नरामसक्ता सदासा ।

१. सर्वौष्ठ्यवर्णश्लोकः. २. निशिचराणां व्यूहं समूहं मारयितुं शीलमस्या-
स्तीति निशिचरव्यूहमारी । चलं अवस्थानं यस्यास्तां लङ्कासमृद्धिम् । प्रतिभटान्
शत्रून् परिभवितुं शीलमस्यास्तीति प्रतिभटपरिभावी । तादृश ऊहो बुद्धिविशेषो
यस्य सः । तथोक्तं मारीचं लुनातीति प्रतिभटपरिभाव्यूहमारीचलावः । प्राप्तं सी-
तारमणकरसरोजं येन सः तथोक्तम् । भजे नमस्कुर्वे । त्रासितेन तर्जितेन । जम्भजेत्रा
इन्द्रेण । सितेन वद्वेन । 'षिञ् वन्धने' क्तः । इति पदच्छेदः पदार्थश्चावगन्तव्यः.
३. सभासंवन्धिनः साभाः सभायोग्याः । महान्त इत्यर्थः । तेषामवज्ञानं अवमानम् ।
सत्रस्य यज्ञस्य अपहतिः विधातिः । साभावज्ञाने सत्रापहतौ च निरतास्तत्परा मारीचादयः
तान्भिनत्तीति साभावज्ञानसत्रापहतिनिरतभिन् । लोकरक्षैव विलासो यस्याः सा त-
थोक्ता । 'इषुर्द्वयोः' इत्यमरोक्तेरिषुविशेषणस्यापि स्त्रीलिङ्गता । सालाः सप्तसालाः, अविः
शैलः, क्षारकल्लोलजलधिः लवणोर्मिसमुद्रः, तेषां तनुषु मज्जतीति सालाविक्षारकल्लोलज-
लधितनुमक् । रामसक्ता रामसंवन्धिनीत्यर्थः । सदा आसौ गतिर्यस्याः सा सदासा । अस-
तेर्गत्यर्थादास इति भावे घञ् । पत्रांशे वायुरूपेत्यर्थः । सादो विशरणम् । नाश इत्यर्थः ।
तेनासक्ता असंवद्धानित्या । आकाशरूपेत्यर्थः । समुज्ज्वलमग्नं यस्याः सा समग्रा । अग्नि-
सूर्यात्मकाग्रत्वादिति भावः । 'यस्य पत्रेषु पवनः फले पावकभास्करौ । शरीरमाकाश-
मयं गौरवे मेरुमन्दरौ ॥' इति रामायणे । तामसघ्नानिरासा । तामसः तमःप्रधानत्वा-
द्रावण उच्यते । तं हन्तीति तामसघ्नी । 'अमनुष्यकर्तृके च' इति हन्तेष्टः । न विद्यते रामस्य

सादासक्ता समग्रा दिशतु शुभमिषुस्तामसघ्नानिरासा
 सारानिघ्ना समस्ताशरभटनिकरत्रासनज्ञावभासा ॥ १०७ ॥
 पायात्स्वीयाभिघातक्षतदशमुखदोर्मध्यमन्दोष्णनिर्य-
 द्रक्तात्यन्तोपयोगश्रमभरित इव स्वामिहस्ते निषण्णः ।
 प्रक्रान्तस्तोत्रशक्राम्बुजभवगिरिशप्रष्ठसौवर्गवर्ग-
 स्वैरस्वाराज्यभोगप्रणयनसुभगं भावुको रामबाणः ॥ १०८ ॥
 इति श्रीरामभद्रदीक्षितविरचितो रामबाणस्तवः संपूर्णः ।

कविवरनरहरिविरचितं

शृङ्गारशतकम् ।

शब्दब्रह्ममयी चकास्ति मुरली यत्राद्भुता मोहिनी
 यत्रास्ते शुकनारदादिनिहितं प्रेमैव पीताम्बरम् ।
 यत्राद्वैतसमाधिमग्नमनसं निद्रामयी श्यामता
 गोपीलोचनचुम्बितं नरहरेः क्षेमाय धामास्तु तत् ॥ १ ॥

सकाशान्निरासो यस्याः सा अनिरासा । शत्रून् हत्वा पुनस्तूणीरप्रवेशादिति भावः । ताम-
 सघ्नी चासौ अनिरासा चेति कर्मधारयः । पूर्वपदस्य पुंवद्भावः । तामसघ्नानिरासा । सा
 प्रसिद्धा । आरानिघ्ना अरीणां समूहः आरं तस्यानिघ्ना अनधीना । ‘अधीनो निघ्न आयत्तः’
 इत्यमरः । शत्रुभिर्वशीकर्तुमप्यशक्ता । ‘एतदस्त्रवलं दिव्यं मम वा त्र्यम्बकस्य वा’ इति
 रामायणोक्तमिति भावः । समस्ताश्च ते आशरभटा राक्षसभटाश्च तेषां निकरस्य यत्रासनं
 तर्जनं तस्य ज्ञः अवभासः ज्वाला यस्याः सा । स्वज्वालादर्शनमात्रेण राक्षसास्त्रसन्तीति
 भावः । पद्मवन्दोऽयं श्लोकः.

१. इमौ रामचापस्तव-रामबाणस्तवौ सटिप्पणकौ तञ्जौरनगरवासिभिः टी. एस्. कुप्पू-
 स्वामीशास्त्रिभिः प्रेषितौ, रामबाणस्तवस्य प्रथमावधि त्रिंशतिश्लोकपर्यन्तं च त्रिचिनाप-
 ल्लिवासिभिः ज. से. नटेशशास्त्रिभिः प्रेषितम्, इति तेषामुपकारगौरवं विभ्रमः.
 २. अयं हि कविवरनरहरिः कदा कतमन्महीमण्डलं मण्डयामासेति न निश्चितम्.
 परंतु स्वकीयेऽस्मिन्नेव शृङ्गारशतके ‘श्रीकालिदासकवितासुकुमारमूर्ते वाणस्य वाक्य-
 मिव मे वचनं गृहाण । श्रीहर्षकाव्यकुटिलं त्यज मानवन्धं वाणी कवेर्नरहरेरिव संप्र-
 सीद ॥ ८९ ॥’ इति श्लोके वाणश्रीहर्षवर्णनेन ताभ्यामर्वाचीनः प्रतीयते. ३. अस्या-
 दर्शपुस्तकं तु महामहोपाध्यायस्वर्गवासिपण्डितवरदुर्गाप्रसादशर्मभिरेव संवत् १९४२
 मध्ये काशीनाथशर्मणा लेखयित्वा स्वकीयपुस्तकसंग्रहे स्थापितमासीदिति बोध्यम्.